

Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Társadalomtudományok és Nemzetközi tanulmányok Intézete

KÁROLI GÁSPÁR
REFORMÁTUS
EGYETEM

Szakdolgozat

A sportdiplomácia és gazdasági menedzsment iránya a magyar labdarúgásban
regionális kitekintéssel

Konzulens neve: Dr. Becsey Zsolt László
Titulusa: egyetemi docens

Készítő neve: Fülöp-Szentpéteri Kristóf
Készítő szakjának teljes neve:
Nemzetközi Tanulmányok
Készítő munkarendje: nappali

Budapest
2024

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	4
2. A sportdiplomácia fogalma és jelentősége.....	5
2.1. A sportdiplomácia alkalmazásának mesterei.....	6
2.2. A labdarúgás felemelkedése.....	8
2.3. A labdarúgás szerepe a nemzetközi kapcsolatokban.....	8
3. Magyarország történeti háttere a labdarúgás diplomáciájában	11
3.1. A magyar labdarúgás aranykora	11
3.2. Sikerek a nemzetközi porondon.....	12
3.3. A változások időszaka.....	14
3.4. A hanyatlás évtizedei.....	16
3.5. A rendszerváltás és a magyar labdarúgás	17
4. A FIFA és UEFA rövid története.....	19
5. A magyar labdarúgás helyzete 2010-től napjainkig	23
5.1. A magyar sportdiplomácia jelenlegi iránya.....	24
5.2. Az utóbbi évek eredményei és kihívásai	26
5.3. Milyen a magyar futball jelenlegi helyzete?.....	31
6. Konklúzió és jövőkép	45
7. Ábrajegyzék.....	50
8. Irodalomjegyzék	51

1. Bevezetés

A szakdolgozatom témájának kiválasztásával egy olyan terület felé fordítom a figyelmem, amely nem csupán a sport és a diplomácia kereszteződésében rejlő lehetőségeket, kockázatokat, tanulságokat és esszenciákat kívánja feltárni, hanem egyben tükrözi személyes érdeklődésemet és szenvedélyemet is. A felnövekvő generációk számára a sport, – különösen a futball – misztikusan jelentős dolog. Európa-szerte a közösségek összekovácsolásának eszköze, mely átível generációkon, társadalmi osztályokon és nemzeteken.. Magyarország helyzete a labdarúgás diplomáciájában egy újra aktuális és izgalmas téma, hiszen az európai kontinensen (de most már globálisan is) ez a sportág kiemelt identitásképző faktor, és fontos tényező a rendszerváltás utáni európai reintegrációnkban elfoglalt helyünket illetően is.

Magyarország számára a labdarúgás különleges jelentőséggel bír, mind történelmi, mind kulturális szempontból. A magyar labdarúgás aranykora – amikor is a magyar válogatott a világ egyik legjobbjaként tündökölt – máig mély nyomokat hagyott a hazai köztudatban és az ország nemzetközi megítélésében. Az elmúlt években tett erőfeszítések, melyek a sportág fejlesztésére és a nemzetközi labdarúgó közösségben való újbóli megerősítésére irányultak, kiváló területei annak, hogyan tud a labdarúgás és a sportdiplomácia (a kettő ereje nem jár mindig együtt) hozzájárulni egy ország pozitív képének kialakításához és erősítéséhez (erre sikeres példa Horvátország vagy Csehország).

A labdarúgás és a sport általában is jelentős társadalmi és kulturális hatással bír. Hatalmas tömegeket mozgat meg és polgárként egyesíti az embereket közös célok és érdekek mentén, függetlenül társadalmi-anyagi helyzetüktől.

Ezek az érzések és gondolatok inspiráltak arra, hogy a szakdolgozatomat ebben a témában írjam, hiszen meggyőződésem, hogy a labdarúgás - mint puha diplomáciai eszköz - kivételes lehetőségeket rejt magában a nemzetek közötti kapcsolatok elmélyítésére és a kölcsönös megértés elősegítésére. A dolgozat során arra törekszem, hogy bemutassam a labdarúgás és a nemzetközi kapcsolatok (azon belül is a diplomácia) komplexitását, különös tekintettel Magyarországra és más hasonló helyzetű országokkal történő összehasonlításra. Mik voltak a magyar labdarúgás történelmi sikerei, és hogyan befolyásolták ezek Magyarország nemzetközi reputációját? Hogyan alakult és alakul Magyarország helyzete a labdarúgás nemzetközi, elsősorban európai viszonyaiban? Milyen diplomáciai eszközökkel és stratégiákkal befolyásolta és befolyásolhatja Magyarország a

nemzetközi labdarúgást? Hogyan használja fel Magyarország a labdarúgást a diplomácia eszközeként és az országimázs érdekében a nemzetközi kapcsolataiban? Általában: hol tart Magyarország ezen a dinamikusan változó területen? Leginkább ezekre a kérdésekre keresem a választ, és ezen felül a kutatásaim alapján a lehetséges jövőkép irányait szeretném megfogalmazni.

2. A sportdiplomácia fogalma és jelentősége

A sportdiplomácia fogalma nem új keletű. Már az ókori görög olimpiák idején is felhasználták a sporteseményeket a városállamok közötti konfliktusok ideiglenes felfüggesztésére, valamint a kölcsönös tisztelet és megértés kifejezésére.

A sportdiplomácia létrejötte és felhasználása tehát nagyon régre nyúlik vissza, de a fogalom nemzetközi definiálása csupán 12 évvel ezelőtt, 2012-ben lett elfogadva az ausztrál egyetemi docens, Stuart Murray által, aki úgy fogalmazott: „...magában foglalja a sporthoz köthető személyek mindennemű, a szervezetük vagy kormányuk nevében végzett és azzal összefüggő diplomáciai aktivitását. A gyakorlatban a hagyományos diplomáciára épül és a sporthoz kötődő személyeket és sporteseményeket használ fel annak érdekében, hogy a külföldi közönséget és szervezeteket bevonja (vagy elkötelezze), informálja, valamint olyan kedvező képet hozzon létre magáról, amely révén azok nézeteit oly módon befolyásolja, hogy azok elősegítsék a kormányzat vagy a szervezet külpolitikai törekvéseit.”¹

Hédi Csaba szintén 2012-ben fogalmazta meg a sportdiplomácia szerepét és azt mondta: „a sportdiplomácia, a sport azon legfontosabb területeinek egyike, amelyek az országok, népek közötti kapcsolatok alakulása szempontjából hosszabb távon is jelentős szerepet tölthet be. A szakdiplomácia egyik fontos ágaként jelentős szerepe lehet a nagypolitikában, az államok és kormányaik politikai érdekérvényesítési törekvéseinek megvalósításában.”²

Emellett Aján Tamás és Némethné Móra A. véleményén alapulva Hédi Csaba fogalmazása a következő volt:

„a sportdiplomácia feladata, hogy támogassa és egyszersmind szolgálja is az adott ország külpolitikai céljainak megvalósítását a sport keretein belül, a sport sajátos eszközrendszerének felhasználásával. A sportdiplomácia célrendszere, hogy az adott ország sportkapcsolatait úgy alakítsa, hogy az lehetőség szerint ne sértse más nemzetek sportérdekeit. Saját országát ne juttassa érdemtelen előnyökhöz, ugyanakkor a képzett és felkészült sportdiplomata segítségével megjelje azokat a lehetőségeket, melyekkel az

¹ Murray, S. (2012)

² Hédi, C. (2012)

egyes nemzetek a fenti elvek szem előtt tartásával érhetik el célkitűzéseiket, mégpedig nem támadható módon.”³

A dél-afrikai politikai vezető, Nelson Mandela is megfogalmazta, hogy miben rejlik a sport jelentősége, bár az előző fogalmaktól eltérő megközelítésből, viszont annál szebben:

„A sport képes megváltoztatni a világot. Képes inspirálni, képes olyan módon egyesíteni az embereket, mint kevés más. Olyan nyelven szól a fiatalokhoz, amelyet megértenek. A sport reményt teremthet ott, ahol korábban csak kétségbeesés volt. A kormányoknál is erősebb a faji korlátok lebontásában. Nevet a diszkrimináció minden fajtájával szemben. A sport a szerelmesek játéka.”⁴

Ha nekem kellene megfogalmaznom a sportdiplomácia esszenciáját, akkor azt mondanám az előző idézeteket kiegészítve, hogy ez a megközelítés lehetőséget nyújt arra, hogy a sport révén országok vezetői és a sportot művelők közvetlen és közvetett módon befolyásolják a diplomáciai és politikai folyamatokat, elősegítve a nemzetközi stabilitást és a társadalmi integrációt.

A sportdiplomácia jelentősége szerintem abban rejlik, hogy egy olyan kiegészítő eszközt kínál a hagyományos diplomáciai csatornák mellett, amely képes megkerülni a formális politikai tárgyalások gyakran merev kereteit. Másrészt a nemzetközi versenyek alkalmat adtak a nemzeteknek, hogy pozitív irányba befolyásolhatják egy adott ország általános nemzetközi képét és reputációját (főleg, ha arra rá is szorul) a nemzetközi közösség szemében.

Mivel a sportdiplomácia magába foglalja egy ország nemzetközi sporteseményeinek megrendezését és támogatását, kulturális és oktatási programokat, sportolók és csapatok nemzetközi támogatását, márkaépítést, fejlesztési és humanitárius programokat, valamennyi sportvezető szervnek, szervezetnek és sportlétesítménynek nemzetközi kapcsolatkezelését, továbbá a nemzetközi sportvilágban való részvétel optimális feltételeinek megteremtését, ezért ez a terület szorosan összefonódik az ország általános diplomáciai tevékenységeivel. Dolgozatom szűkebb témája, a labdarúgás nemzetközi szerepe és diplomáciai szerepe is ugyanezen elvek szerint definiálható.

2.1. A sportdiplomácia alkalmazásának mesterei

Rengeteg példát láttunk a történelem folyamán arra, hogy különböző okokból és célokból kifolyólag alkalmazták a sportdiplomácia adta lehetőségeket nemzetek és azok vezetői.

³ dr. Aján, T., & Némethné Móra, A. (2006).

⁴ Mandela, N. (2000)

- Az 1936-os náci Németország által rendezett berlini olimpiai játékokat Adolf Hitler arra használta, hogy javítsa az ország nemzetközi megítélését és a propaganda erejének hatását növelje, kiemelve a német nép teljesítményének kimagasló voltát. A versenyek azonban nemcsak a német sportolók, hanem például Jesse Owens amerikai atléta sikereivel váltak emlékezetessé, aki négy aranyérmet nyert, és afroamerikai származásából adódóan kihívás elé állította a náci felsőbbrendűségi elméleteket. Ebből is látható, hogy egy sportdiplomáciai akció negatív vagy feszült hatással is végződhet.
- 1956-ban a szovjet csapatok magyarországi beavatkozásának nyomán Spanyolország, Svájc és Hollandia, valamint a szuezi válságra reagálva Libanon, Irak és Egyiptom úgy döntött, hogy nem vesz részt az olimpiai játékokon. Emellett Kína azért maradt távol a versenyektől, mert nem értett egyet azzal, hogy a Nemzetközi Olimpiai Bizottság lehetővé tette Tajvan számára is a részvételt.
- Az 1970-es években az Egyesült Államok és Kína közötti jég hirtelen olvadni kezdett, ami részben a sokak által ismert "ping-pong diplomácia" nevű eseménysorozatnak köszönhető, melynek lényege, hogy az amerikai asztalitenisz-csapat meghívást kapott Kínába egy barátságos tornára, ami az első hivatalos amerikai csoport látogatása volt az országban az 1949-es kommunista hatalomátvétel óta. (ez vezetett ahhoz a megállapodáshoz, hogy a kommunista pekingi vezetés vette át az ENSZ BT-ben Kína helyét.)
- A labdarúgásban is láthattuk a diktatúrák országimázst javító rendezvényeit. Ilyen volt 1964-ben Franco alatt a labdarúgó Eb négyes döntő rendezése, a Real Madrid és a Barcelona, a portugáloknál a Benfica nemzetközi szereplései, vagy 1978-ban az argentin katonai diktatúra idején megrendezett világbajnokság, mely hazai győzelemmel fejeződött be.
- Azonban a nemzetközi sporteseményeken való részvétel megtagadása vagy a sportesemények bojkottálása is lehet sportdiplomáciai eszköz. Az Egyesült Államoknak és szövetségeseinek nagy része a szovjetek afganisztáni beavatkozása miatt nem vett részt az 1980-as moszkvai nyári olimpián. Visszontválaszként a Szovjetunió és szövetségesei, így Magyarország is bojkottálták az 1984-es Los Angeles-i olimpiát. De az embargó példája a délszláv konfliktus alatt a jugoszlávok, vagy a jelenleg is zajló orosz-ukrán konfliktus kirobbanása, ami után szinte minden sportágból való szerepléstől el

lettek tiltva vagy legalább a nemzeti jelképektől megfosztva az orosz és belorusz sportolók. Ezzel fejezte ki valamennyi nemzet a politikai álláspontját, nyomást gyakorolva Oroszországra.

Ez a szakdiplomácia tehát elválaszthatatlan az adott nemzet általános diplomáciájától. Úgy gondolom, hogy a XXI. században, a sportdiplomácia szerepe várhatóan csak tovább fog növekedni, ahogy egyre több ember és kormány ismeri fel ennek a területnek a potenciálját a nemzetközi kapcsolatokban.

2.2. A labdarúgás felemelkedése

Véleményem szerint a labdarúgás világhódító sikere egyszerűségében is rejlik, hiszen itt is elég volt egy labda és pár ember, aki rúgta, és máris létrejött egy sport, amellyel napjainkban semmilyen másik sportág sem tud versenyezni népszerűség tekintetében. Gyökereit megtaláljuk az ókori Kínában, ahol ez inkább szórakozás, mint versenysport volt, de része volt a katonai kiképzésnek is.

A modern labdarúgást Angliában alakították ki, némileg kaotikus formák után az 1863-ban létrejött Labdarúgó Szövetség (Football Association, FA) által bevezetett egységes szabályrendszerrel. Az FA által bevezetett szabályok jelentős mértékben standardizálták a játékot, beleértve a labda méretét, a pálya méreteit, és világosan megtiltották a labda kézzel való mozgatását (kivéve a kapust). Az évek során a sportág szabályai folyamatosan fejlődtek, de a játék alapvető struktúrája és céljai nagyjából változatlanok maradtak.

A szabályrendszert meghatározó találkozó 1863. október 26-án került megrendezésre a londoni Great Queen Street-i Freemasons' Tavern-ben, ahol 12 klub képviselője vett részt a szabályok konkretizálásában, kiiktatva a többi szabályrendszert, és elindítva hódító útjára a mai labdarúgást.⁵

2.3. A labdarúgás szerepe a nemzetközi kapcsolatokban

Első ránézésre kissé ellentmondásosnak tűnhet a labdarúgás nemzetközi stratégiai kontextusban való vizsgálata. Az értelmiség és a sport világa között hagyományosan kölcsönös érdektelenség uralkodik és mivel a diplomácia fogalmát talán előbb kötnénk az értelmiségi vagy intellektuálisabb témák körébe, mint a sport körébe, ezért jogosan lehetne kérdőre vonni a sport, konkrétan a futball jelentőséget ezen a területén.

⁵ Goal.com (2022): Ki találta fel a futballt? - a gyönyörű játék eredete (<https://www.goal.com/hu/hirek/ki-talalta-fel-a-futballt-a-gyonyoru-jatek-eredete/blt2ad55aeb3cf5ddcd>) (Letöltve: 2024.03.18)

Mára már olyan szintre fejlődött a futball hatása globálisan, hogy nem csak egy egyszerű csapatsportként tekintünk rá, amit a magánéletben lehet játszani a barátokkal, ismerősökkel. Szerencsére ez a szerepe is megmaradt, de emellett sokkal mélyebb üzeneteket is hordoz magában társadalmi, politikai, kulturális, gazdasági és diplomáciai szempontból egyaránt.

Kitörve az értelmiség eleinte tartózkodó hozzáállásából, ma a labdarúgás a nemzetközi kapcsolatok részét képező sportkapcsolatok szerves eleme. Az elit országok vezető szerepét cáfolja, hogy a huszadik század második felében a labdarúgás olyan világgá vált, amelyet egyetlen szuperhatalom, Brazília uralt, és a többi hatalom (Németország, Olaszország, Anglia, Argentína, Franciaország stb.) mögötte maradt. Ezt azért fontos megemlíteni, mert egyetlen domináns hatalom sem váltott még ki ilyen általános szimpátiát és csodálatot.⁶

Az is érdekes tény, hogy míg az ENSZ jelenleg 193 tagállammal rendelkezik addig a Nemzetközi Labdarúgó-szövetség (FIFA) 211-el. Ebből látható, hogy a sportágban olyan területek is képviselmet nyernek, amelyek nem rendelkeznek teljes nemzetközi elismeréssel, vagy politikailag vitatott státuszuk van, de a futball teret ad számukra a kulturális és közösségi identitások kifejezésére a politika árnyékában. Ilyen ország például Koszovó vagy Gibraltár.

A FIFA-nak az ENSZ-hez képest nagyobb tagállamszáma gazdasági és szociális dimenziókat is felvet. A futball ipara jelentős gazdasági tevékenységet generál világszerte, beleértve a turizmust, a marketinget és a médiát. A globális futballközösségben való részvétel gazdasági és infrastrukturális fejlesztési lehetőségekkel járhat a fejlődő országok számára. Emellett a sportág szociális befolyása is jelentős, alkalmat teremt a közösségi fejlődésre, platformot biztosít a társadalmi ügyek megvitatására. Másrészt esélyt teremt a szegények számára a kiemelkedéshez, segítve a mobilitást.

Azt is meg kell említeni, hogy a FIFA-nak a labdarúgás népszerűsége révén sikerült az, ami az ENSZ-nek, a NAÜ-nek (Nemzetközi Atomenergia-ügynökség) és másoknak nem, vagyis a Kínai Népköztársaságot és Tajvant, de Szerbiát és Koszovót is egy nemzetközi szervezeten belül tartani.⁷

Ezt a nagyszerű összekötő lehetőséget is az ún. „soft power” javára írjuk. Joseph S. Nye politológus professzor XX. században tett megfogalmazásában a „soft power” lényege:

⁶ Pascal Boniface (2002): Football as a factor (and a reflection) of International Politics (<https://www.sciencespo.fr/ceri/sites/sciencespo.fr/ceri/files/artpb.pdf>) (Letöltve: 2024.04.03)

⁷Pascal Boniface (2002): Football as a factor (and a reflection) of International Politics (<https://www.sciencespo.fr/ceri/sites/sciencespo.fr/ceri/files/artpb.pdf>) (Letöltve: 2024.04.03)

„A puha hatalom azon képesség, hogy kényszer vagy kifizetések helyett inkább a vonzódás kialakításával érjük el céljainkat. Amikor rábírsz másokat arra, hogy azt akarják, amit magad is akarsz, nem kell annyit költened jutalmakra és büntetésekre annak érdekében, hogy mások irányodba elmozduljanak. A kemény hatalom egy ország katonai és gazdasági erejéből fakadó kényszerítő ereje. A puha hatalom egy ország kultúrája, politikai eszméi és stratégiáiból fakadó vonzó mivolta.”⁸

Fontos kiemelni bizonyos országok alapelveiben (pl. a világ felé való nyitás) történő változásokat a futball térhódítása következtében. Ilyennek vagyunk tanúi például Szaúd-Arábia esetében, ahol ez fantasztikus fejlesztésekkel, sztárok szerződtetésével és rendezési ambíciókkal párosul (hasonló hullám volt néhány évtizede az USA-ban, de nemrég Japánban és Kínában is). Jó példa erre Cristiano Ronaldo csillagászati összegű szerződtetése, akit más, főleg kiöregedő európai sztárok is követnek, de maga a katarai vb 2022-ben is jelezte az új idők szelét. Kérdés, hogy az amerikai vagy kínai példák alapján gyökeret tud-e verni a labdarúgás ezekben a társadalmakban.

Rijadh karnyújtásnyira van az európai Bajnokok Ligájában való részvételtől, és 2023 végén már hivatalosan bejelentették, hogy a 2034-es Világbajnokság rendezésének jogát is megkapták, de a futballkultúra közvéleménye rendkívül negatívan szólal fel a szaúdiak módszereivel és szemléletmódjával kapcsolatban. (Izrael átvétele a 90-es években az UEFA égisze alatt sem váltott ki egyöntetűen pozitív visszhangot, hiszen elismerve európai típusú gyökereit, ezzel kilépett a szervezet az európai földrajzi körből, ráadásul kiszakítottuk a környezetéből is. Hasonlóan vitatható lehet minden volt szovjet köztársaság automatikus átemelése az európai futballközegbe.⁹

Véleményem szerint a szaúdi bajnokság fejlődési iránya a nem piaci alapon felfutó források mesterséges szívó hatása miatt mérgezi és mérgezni is fogja a futballt a jövőben.

A nemzetközi kapcsolatok szempontjából tehát kulcsfontosságú, hogy egy nemzet milyen módon viszonyul a sporthoz, vagy ebben az esetben a labdarúgás szellemiségéhez. (Lásd az 1978-as argentin vb korábban már említett imázsjavító hatását. Ezt hívja az irodalom a „sportwashing” jelenségnek.

⁸ Kovács, M. (2017)

⁹Tóth Gergely, Ághassi Attila (2023): Brutális beavatkozás a fociba – mire juthat a szaúdi futballálom? (<https://telex.hu/sport/2023/08/24/szau-arabia-foci-befektetes-pif-orszagimazsv>) (Letöltve: 2024.03.26)

3. Magyarország történeti háttere a labdarúgás diplomáciájában

3.1. A magyar labdarúgás aranykora

Ahhoz, hogy átfogóan és hitelesen elemezzük Magyarország labdarúgásának a diplomáciánkban („soft power”) betöltött jelenlegi helyzetét, valamint jelenlegi pozícióját, elemeznünk kell a magyar aranykort és onnan a mostani időkhöz vezető utat.

Az Aranycsapat – az 1950-es évek – korszaka és sikerei nem a semmiből jöttek. Tény, hogy a legjobb időszak az ő csapatuk létrejöttével kezdődött, viszont már jóval előtte, 1934-ben és 1938-ban két igazán sikeres világbajnoksági szereplése volt a válogatottnak. Előbbiben a negyedöntőig meneteltünk, ahol az osztrákok jelentették a végállomást, míg utóbbiban a döntőben volt lehetőségünk a végső győzelemre, de sajnos az olaszoktól kikaptunk, megszerezve ezzel első ezüstérmünket a világbajnokságok történelmében.

Ezeknek a jó szerepléseknek a kulcsa az volt, hogy sok szponzor segítségével már a kommunizmus előtt is rengeteg csapat volt az országban, melyekkel kitűnő szakemberek foglalkoztak. Magyar játékosok és szakemberek járták a világot, elismert klubokban helyt állva. A háború alatt érthető okokból mélypontra jutott a futballunk.¹⁰

A második világháborúban, a jelentős pusztítások következtében, a sportinfrastruktúra nagy része megsemmisült, így szükségessé vált a harcok után az ország újjáépítése, beleértve a sportlétesítményeket is. Ebben az időszakban, bár még formálisan többpártrendszer működött és a koalíciós partnerek irányítása alatt álló, magántulajdonon nyugvó gazdaság volt a jellemző, a szovjet befolyás – különösen a katonai jelenlét révén – már éreztette hatását, amely elősegítette az úgynevezett népi demokrácia kialakulását. Mindez végigvezethető volt a magyar sport és ezen belül a labdarúgás szervezetének és irányításának rendszerén is.

1945-ben létrejött a Legfelső Sport Tanács, amely létrehozta az országos szervezésű Nemzeti Sport Bizottságot. 1945. április 28-án újjáalakult a Magyar Olimpiai Bizottság is. Május elejére már NB I-es bajnoki meccseket játszottak Budapesten, egykörös bajnokság keretein belül, amelyhez később a vidéki csapatok is csatlakoztak.¹¹

Célkeresztbe került a profi sport, általánosságban a sport politikai kérdéssé vált. A politikai és hatalmi viták ellenére a magyar sportolók jelentős nemzetközi sikereket értek el.

¹⁰Magyarválogatott.hu (n.d.): Az Aranycsapat Kora 1945-1956
(<https://magyarvalogatott.hu/tortenelem/aranycsapat>) Letöltve: 2024.03.20)

¹¹Sipos, P. (2003)

Ezt követően új korszak volt kialakulóban a labdarúgásban is. A koalíciós idők sikerei után a sport volt az utolsó terület, ahol áttértek a szovjet típusú államszocialista rendszerre, (például az országos Sporthivatal, csak 1951-ben állították fel, amely már akadály nélkül bele tudott nyúlni a sportági szövetségek és sportegyesületek irányításába, ami a legnépszerűbb sportág, a labdarúgás területén is érvényesült.¹²

A politikai vezetés teljes mellszélességgel a sport mögé állt, és elkezdték az egyes nyugati országok ellen elért győzelmeket az „imperializmus feletti diadalként” beállítani. 1947-től 1955-ig a válogatott csapat minden évben 70% felett produkált, vereséget pedig csak elvétve szenvedett.¹³

A korszak sikerei mögött több tényező állt. Egyrészt a fiataloknak kiugrási lehetőség volt a futball, az exkluzív anyagi helyzet, a külföldi utazások és a csempészeti lehetőség miatt egyaránt. Másrészt hatalmas volt az utánpótlás és a csapatmennyiség, nagy volt a merítés, a vállalatok alacsony szinteken is szponzorálták a labdarúgást. Emellett pedig szakmailag felkészült, minőségi edzők vezették a csapatokat.

3.2. Sikerek a nemzetközi porondon

A Sebes Gusztáv (és a végén Bukovi Márton) által irányított "Aranycsapat" minden addigi teljesítményt megdöntve 1949 és 1956 között páratlan sikereket ért el válogatott szinten (akkoriban még nem voltak európai kluboknak kiírt kupák). A korszak legnagyobb sikere az 1952-es Helsinkii Olimpián elnyert aranyérem volt.¹⁴ Ebben az időben alakult ki az a szakmai szinten kidolgozott modern játékszisztéma (lényege az ún. WM rendszer volt), amely nem sokkal később az egész világot lenyűgözte.

Ebből adódóan hatalmas nemzeti csalódottság és szomorúság alakult ki 1950-ben Magyarországon, amikor a brazíliai világbajnokságtól – sok európai erős csapattal együtt – távol maradt válogatottunk. (formailag pénzügyi okokkal magyarázták ezt, de a szovjet elzárkózó magatartás is szerepet játszhatott.)¹⁵

Ezután emelkedett ki azonban – a hidegháború idején – két diplomatánk a nemzetközi labdarúgó életben.

¹² Győri Szabó Róbert (2019): Futball és politika a 20. századi Magyarországon (pp. 126.)

¹³ Magyar válogatott.hu (n.d.): Az Aranycsapat Kora 1945-1956 (<https://magyarvalogatott.hu/tortenelem/aranycsapat>) Letöltve: 2024.03.20)

¹⁴ Győri Szabó Róbert (2019): Futball és politika a 20. századi Magyarországon (pp. 132.)

¹⁵ Magyar Nemzet (2020): Hetven éve ezen a napon borult gyászba Brazília (<https://magyarnemzet.hu/sport/2020/07/brazilia-1950-labdarugo-vilagbajnoksag-8387478>) (Letöltve: 2024.02.25)

Az egyik Barcs Sándor volt, aki labdarúgó-sporttisztviselőként, újságíróként és politikusként is maradandót alkotott 1962-ben választották meg az Európai Labdarúgó-szövetség (UEFA) alelnökének, tizenhat éven keresztül töltötte be ezt a pozíciót, közben 1972 júliusától 1973 márciusáig a szervezet ügyvezető elnöke is volt. Ő irányította az európai klubtornákat vezető bizottságot, javaslatára írták ki például a Kupagyőztesek Európa-kupáját (KEK-et). 1972-től négy éven keresztül a Nemzetközi Labdarúgó-szövetség (FIFA) alelnökeként dolgozott. Barcs tagja volt a FIFA végrehajtó bizottságnak, vezette a játékvezetői bizottságot, illetve bekerült az 1974-es világbajnokság szervezőbizottságába. Később az UEFA és a FIFA tiszteletbeli tagjának, és az MLSZ tiszteletbeli elnökének választották. Tevékenysége és elkötelezettsége révén Barcs elősegítette a sportág modernizációját és professzionálódását. Támogatta a magyar futball nyitottságát a nemzetközi trendek felé külföldi edzők meghívásával, újszerű edzés módszerek bevezetésével, fiatal tehetségek felkutatásával és támogatásával. Törekvései révén nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Magyarország fontos szereplője legyen a nemzetközi labdarúgásnak.¹⁶

A másik fontos szereplő Dr. Csanádi Árpád volt, aki labdarúgóként magyar bajnok, mesteredző, egyetemi tanár, szakíró, a Ferencvárosi Torna Club Örökös Bajnoka (ez fontos támasz volt a nyilasvaddal küszködő klubnak), sportdiplomataként a Nemzetközi Olimpiai Bizottság programbizottságának tagja, végrehajtó bizottsági tag, sportigazgató, – és nem utolsósorban – sportvezetőként a Magyar Olimpiai Bizottság főtitkára volt. Csanádi lényeges szerepet játszott abban, hogy az 50-es és 60-as években a magyar sport, beleértve a labdarúgást is, erős állami támogatást és elismerést kapjon. A munkában rendíthetetlen és tökéletesen profi volt – biztos és jó kezekben volt nála az olimpia programja, a nemzetközi sportéletben az olimpiai mozgalom egyik legfontosabb, ha nem a legfontosabb emberének tartották. Maga Samaranch, a későbbi modern olimpiai idők megalapozó NOB elnök is nagyon megbecsülte Csanádit.¹⁷

Bár a magyar válogatott számára az 1950-es brazíliai világbajnokság elérhetetlen maradt, az ambíciózus magyar csapat kiemelkedően és emlékezetesen teljesített a következő nagy nemzetközi tornán, az 1954-es svájci világbajnokságon. A labdarúgásunk erejét bizonyítja, hogy az elvesztett vb döntőt kudarcnak kezelték itthon, és politikai repedéseket is okozott a Rákosi rendszeren. Erre az időszakra esett a londoni évszázad mérkőzésén az angolok

¹⁶ Puskás intézet.hu (2023): Barcs Sándor és a labdarúgás (<https://www.puskasintezet.hu/hir/Barcs-Sandor-es-a-labdarugas>) (Letöltve: 2024.03.11)

¹⁷ Olimpia.hu (MOB-média) (2023): 100 éve született Csanádi Árpád (<https://olimpia.hu/hirek/100-eve-szuletett-csanadi-arpad>) (Letöltve: 2024.03.11)

legyőzése, először Londonban, majd Budapesten, ami egyszerre volt sportbravúr (a korszerű játérendszer révén is) és bátor sportdiplomáciai tett.¹⁸

Az 1956-os forradalom leverése miatt – a több mint 200 ezer magyar emigráns mellett – a csapat több tagja is elhagyta hazáját, elfogadták a csábító ajánlatokat, és végérvényesen külföldre szerződtek, ahol megállták helyüket.¹⁹

Nemcsak Magyarországon, hanem külföldön is őrzik a futballrajongók az Aranycsapat emlékét, ami erősíti országimázsunkat még évtizedek múltán is.²⁰

3.3. A változások időszaka

A sportot, köztük a labdarúgást a Kádár-korszakban is politikai eszköznek és állambiztonsági kérdésnek tekintette a kommunista pártvezetés. A futball autonómiája ennek ellenére lassan kezdett kialakulni. Ez a sportpolitika megmutatkozott abban is, hogy a labdarúgásban Kádár kedvenc klubja, melynek később elnöke is lett, a Vasas nem vált a korszak egyeduralkodó csapatává, (ez már visszafogottabb magatartás, mint Rákosi alatt a Honvéd kiemelése, de az tény, hogy ebben az időszakban nyerte bajnoki címeit az angyalföldi klub) sőt, az 1960-as évek egyik ikonikus csapata az a Ferencváros volt, amely a sikerekben gazdag nemzeti csapat vázát adta, és amelynek klubjára és szurkolóira „fasiszta gyülekezetként” és az ellenforradalmi eszmék bázisaként tekintettek a pártvezetésben, ugyanakkor a csapat népszerűsége miatt voltak pártfogói is.²¹

Az Aranycsapat felbomlása után a magyar labdarúgás már eleve nehéz helyzetben volt, Kádár azonban világossá tette, hogy nem zavarja a gyengébb teljesítmény, ha ez az ára annak, hogy szembeszálljon az általa feltételezett nacionalista uszítással és a pénzügyi visszaélésekkel.²²

Az 1957 és 1990 közötti időszak „bajnoki térképei” egyértelműen mutatják, hogy Budapest domináns szerepe végig megmaradt. Ez így volt 1945 előtt is, hiszen csak a Nagyvárad nyert 1944-től bajnoki címet 1963-ig, amikor a Győr hódította el a féléves bajnoki címet. A 34 szezon során összesen 34 klub jutott el az első osztályig és közülük tíz (tehát közel egyharmaduk) működött a fővárosban. A bajnoki „beosztás” jelentős részben az

¹⁸ Győri Szabó Róbert (2019): Futball és politika a 20. századi Magyarországon (pp. 133.)

¹⁹ Magyar válogatott.hu (n.d.): Az Aranycsapat Kora 1945-1956 (<https://magyarvalogatott.hu/tortenelem/aranycsapat>) Letöltve: 2024.03.20)

²⁰ MLSZ (2015): Az Aranycsapat legendája (<https://www.mlsz.hu/hir/az-aranycsapat-legendaja>) (Letöltve: 2024.03.11.)

²¹ Csillag Péter (2018): Kádár János és a futball, Rubicon, (pp.80-87.), L. Pap István (2018): Emlékezzünk a régiekre, Rubicon, (pp.4-13)

²² Takács Tibor (2014): Kádár csapata és az állambiztonság, II. lapszám, (pp.1-8.)

íróasztal mellett, a pártközpontokban vagy az általuk irányított megyei sportszervezeteknél alakult ki. Mindez a rendszer erősen centralizált jellegét mutatja. Az 56-os disszidens focistákról, további fényes külföldi pályafutásukról a rendszer közben mélyen hallgatott, sok-sok év telt el, amikor egyáltalán hazalátogathattak.²³

Ebből úgy gondolom egyértelműen látható, hogy ez az időszak (1956-1963) a politikai kontroll és cenzúra erősödését hozta magával. A disszidáló sportolók sikereinek elhallgatása és a szigorú szűrés általános médiastratégia volt Kádár idején, mely igyekezett megakadályozni olyan alternatív hősképek kialakulását, ami alááshatta volna az állampolgárok lojalitását és erősíthették volna az elvagyódást az országból.²⁴

De az említett jelenségek nem csak az országon belül voltak jelen. Ez a szoros felügyelet a teljes sportdiplomáciai tevékenységet áthatotta, amelyen keresztül a rendszer igyekezett javítani az ország nemzetközi megítélését, és erősíteni politikai pozícióit a nemzetközi porondon. Azt is ki lehet jelenteni, hogy a nemzetközi mérkőzések, és kvázi a sportdiplomácia eszközként szolgált Kádár kezében, kísérleti célzattal arra, hogy a hidegháborús világrendben politikai és kulturális befolyást szerezzünk Nyugaton. Ezt szolgálta például a nyári olimpiai játékokon szerzett érmekre nagy hangsúlyt helyező sportpolitika is.

A nagy tömegeket mozgósító, és széles körű külföldi kapcsolatrendszerrel rendelkező labdarúgás nem kerülte el a politikai rendőrség figyelmét sem. A sportág ellenőrzése alapvetően két okból volt fontos: a tömegek kontrollja és a nyugati utazások okozta csábítások (disszidálás, lopások, terhelő kapcsolatok) elkerülése végett.²⁵

Az állambiztonsági ellenőrzés fő módszere az ügynökhálózat bevetése volt, melyen keresztül információhoz jutottak a szövetségről, a különböző klubok vezetéséről, a játékosokról, az öltözőkben, a pályákon és a lelátókon zajló eseményekről.²⁶

²³ Thac (2015): Futball és történet: A Kádár-korszak futballtérképe (https://futballtortenet.blog.hu/2015/09/28/a_kadar-korszak_futballterkepe) (Letöltve: 2024.03.12)

²⁴ Miklós Hadas (2000): Foot ball and Social Identity: The Case of Hungary in the Twentieth Century, The Sports Historian, 20:2, 43-66

²⁵ Múlt-kor, Történelmi Magazin (2010): Labdarúgó világbajnokságok és állambiztonság a Kádár-korszakban (https://m.mult-kor.hu/20100625_labdarugo_vilagbajnoksagok_es_allambiztonsag_a_kadarkorszakban) Letöltve: 2024.03.12)

²⁶ Múlt-kor, Történelmi Magazin (2010): Labdarúgó világbajnokságok és állambiztonság a Kádár-korszakban (https://m.mult-kor.hu/20100625_labdarugo_vilagbajnoksagok_es_allambiztonsag_a_kadarkorszakban) Letöltve: 2024.03.12)

3.4. A hanyatlás évtizedei

Nemzetközi sikerekre azért ebben az időszakban is találunk példákat. Kezdve az 1964-es Európa-bajnoki bronz- és olimpiai aranyéremmel, amelyet Mexikóban sikerült megvédeni négy évvel később. Vagy az 1966-os, brazilok elleni 3-1-es vb-csoda, az 1972-es olimpiai ezüstérem és Európa-bajnokság negyedik hely, nem utolsó sorban pedig az 1986-os utolsó világbajnoki szereplés is előkelő helyet foglal el a magyar futball történetében, melyet azóta sem sikerült megismételni. Klubszinten is voltak nemzetközi kupadöntős eredmények, főleg a hatvanas években, sőt a Ferencváros 1965-ben megnyerte a Vásárvárosok Kupáját. Később ez már ritkábban fordult elő, az FTC 1974-ben, a Videoton 1985-ben jutott még kupadöntőbe, ami jelezte a lassú hanyatlást.

Ha megnézzük 1958-tól 1986-ig a világbajnokságokon mutatott teljesítményt, akkor láthatjuk a visszaesést. Az 1958-as világbajnokságon – a forradalom utána zilált helyzetben – kiestünk a csoportkörben. 1962-ben és 1966-ban még eljutottunk a negyeddöntőig, akárcsak 1934-ben, de utána már nem jutunk ki két Vb-re, illetve amikor kijutottunk, akkor sem tudtunk a csoportkörből továbbjutni. A Vb szerepléseink megszakadását 1969-ben nagyon nehezen fogadta el a magyar társadalom, a hanyatlás egyértelmű jelének és mérföldkövének minősítve. Az Eb-ken pedig 1972 után hosszú évtizedekig nem vettünk részt a létszámemelések ellenére sem.²⁷

A politikában a hangsúly a futballról az olimpiára tolódott át, a testnevelés és a sport irányítása kimondottan állami feladat lett. A Sporthivatal a következő okokat találta a hanyatlásra:

- a hazai bajnokság gyenge színvonala
- a sportág nemzetközi eredménytelensége
- a negatív szakmai és erkölcsi jelenségek
- alacsony szintű a szakmai munka
- elhanyagolják az utánpótlás-nevelést
- az edzők és a játékosok a teljesítményüktől függetlenül magas anyagi juttatásban és egyéb elvtelen kedvezményekben részesülnek.²⁸

Ezek a tényezők egyébként azóta is végigkísérik a magyar labdarúgást.

²⁷ Múlt-kor, Történelmi Magazin (2010): Labdarúgó világbajnokságok és állambiztonság a Kádár-korszakban (https://m.mult-kor.hu/20100625_labdarugo_vilagbajnoksagok_es_allambiztonsag_a_kadarkorszakban)
Letöltve: 2024.03.12)

²⁸ Csillag Péter (2018): Kádár János és a futball (pp.80-87.)

1990 óta a magyar válogatott nem jutott ki a világbajnokságra, 2016-ig az Eb-re sem, a fokozatos létszámemelések ellenére. 1974 után csak egyszer került magyar klubcsapat európai kupasorozatban magasabb szintre, ami jelzi a hazai futball hosszú távú visszaesését.²⁹

3.5. A rendszerváltás és a magyar labdarúgás

A rendszerváltás, 1990-től kezdődően olyan átalakulási folyamatokat indított el, melyek következtében a sportág további hanyatláson ment keresztül. Míg az előző évtizedeket a már említett centralizált támogatások és a sportág állami prioritásként való kezelése jellemezte, addig a 90-es évektől elindult a privatizáció, a piacgazdaság felé való elmozdulás és az állami támogatások nagymértékű csökkenése vagy teljes megszűnése, ami komoly kihívást jelentett a labdarúgó kluboknak. Horn Gyula 1995-ben azt a döntést hozta, hogy a labdarúgó kluboknak gazdasági társasággá kell átalakulniuk.

A labdarúgás helyett az olimpiai szereplések kerültek a középpontba, hiszen az volt a politika elképzelése, hogy az érmek számának növekedése arányosan a nemzetközi megítélés és az országimázs javulását eredményezi. Magyarország őrizte a nagymértékű éremszámot, míg környezetünkben számos ország feladta ezt a versenyt. Ebből adódóan az állam kivonult a labdarúgó tehetségfejlesztés szélesebb körű szponzorálásából.

Volt egy terv ennek a kezelésére, ami abból állt, hogy projektvezetőket neveztek ki, de mint utólag kiderült, ezek nem voltak elég képzettek a feladat sikeres teljesítéséhez. Ez azzal magyarázható, hogy a gyakorlatilag magukra hagyott klubok, mint a tehetségfejlesztésért és tehetséggondozásért felelős szervezetek a tehetséggondozás ügyét olyan idősödő játékosokra bízták, akiknek nagyon kevés, vagy semmilyen háttérük és gyakorlatuk nem volt a menedzsment és az edzősködés területén. Normális esetben a menedzserek képzése évekig tart, és egyetemi szinten történik, mert komplex tudást igényel, amely nagy mennyiségű elméleti és gyakorlati szakértelmet integrál. A magyar labdarúgásban azonban az "elhasznált harcosok" egy gyorsstalpaló tanfolyamot kaptak, ami után tehetségfejlesztő edzőnek nevezték ki őket. A tapasztalatok azt mutatják, hogy Magyarországon ez a szerepkör általában arra az esetre korlátozódik, amikor a menedzserek igyekeznek a jómódú szülők gyermekeinek teljesítményét javítani, mert akkor a szülők így vagy úgy, de támogatják a csapatot és talán az edzőt is. Mivel ez köztudott volt akkoriban, sok esetben tehetséges, vagy tehetségesnek tűnő 15-17 éves játékosok külföldön próbáltak szerencsét.

²⁹ Múlt-kor, Történelmi Magazin (2010): Labdarúgó világbajnokságok és állambiztonság a Kádár-korszakban (https://m.mult-kor.hu/20100625_labdarugo_vilagbajnoksagok_es_allambiztonsag_a_kadarkorszakban)
Letöltve: 2024.03.12)

Ezzel bezárult a kör, hiszen nem voltak képzett menedzserek és alig voltak olyanok, akiket érdemes volt menedzselni a futball világában. A rendszerváltás lényegében eltemette a tehetséggondozás régi struktúráját.

Ezt megpróbálták kompenzálni a 2001-ben indított Bozsik-program keretein belül, amely három elemre épült. Az első a labdarúgás megismerése és megszerettetése az iskolákban, a következő a klubfoci jelentősége és a tehetséges játékosok képzése, a harmadik pedig az elit játékosok akadémiája, ami arra szolgál, hogy kiválasszák a legjobbakat a klubképzésből, és elit játékosokat fejlesszenek ki belőlük. Ez alapján legalább 100 ezer új labdarúgó bevonását hirdették meg, ami nagyjából a harmadik évre meg is valósult. Egy szempontot viszont elfelejtettek figyelembe venni: az egyesületek érdekét. Számos kis klub félt attól, hogy a tehetséges játékosait már fiatalon elveszíti, ezért igyekezett „elrejtetni” őket. Összességében tehát a program pont a megfogalmazott célok miatt bukott meg: tömeges és minőségi képzést kívánt megvalósítani központilag irányított keretek között. A tapasztalat azt mutatja, hogy ez nem működik, mert a széles alapokra irányuló tevékenység más elvek és más feltételek alapján történő szervezést igényel, mint a kiválasztott tehetséges játékosokkal való sikeres munka. A Bozsik-program sikertelensége is azt mutatja, hogy a pénz önmagában nem garancia a sikerre.³⁰

Ezek következtében a sportág vonzereje nagymértékben csökkent. Bár Magyarországon még mindig sokan fociztak, de nyilvánvaló, hogy mind a felnőttek, mind a fiatalok érdeklődése gyengült a labdarúgás iránt. A másik probléma a klubok átláthatatlansága és társadalmi integrációja volt. Gyakorlatilag nem funkcionáltak civil szervezetként. További következmény, hogy a különböző típusú szervezetek közötti közvetítő mechanizmusok rosszul működtek. A klubok közötti kapcsolat esetleges volt, nem voltak szakmai kötelékek, megoldatlan dilemma maradt, hogy a kisebb egyesületek számára hogyan lenne érdemes a futballtehetségeket fejleszteni. Emellett kiemelt problémaként megjelent a közvetítő szféra hiánya és elégtelen munkavégzése. Azokban a régiókban, ahol a profi labdarúgás számára a tehetségfejlesztés rosszul működik (ezért nem tudják megszervezni a saját képzésüket), és ahol az amatőr csapatok a labdarúgást pusztán szabadidős tevékenységnek tekintik (és nem tekintik feladatuknak, hogy legjobb fiatal játékosaik profi karrierjét elősegítsék), a szervezett kapcsolatok a profi és az amatőr klubok között nem valószínű, hogy létrejönnek. Sokkal jobban funkcionálnak a kapcsolatok azokban a régiókban, ahol önálló

³⁰ Géza Vincze, Balázs Fügedi, Henriette Dancs and József Bognár (2008): The effect of the 1989-1990 political transition in Hungary on the development and training of football talent, Semmelweis University, Faculty of Physical Education and Sport Science, Budapest, Hungary, (pp. 50-57.)

tehetséggondozó klubok működnek, mivel ezek olyan szervezetek, amelyeket kifejezetten azzal a céllal hoztak létre, hogy minőségi képzést biztosítsanak a fiatal játékosok számára.³¹

4. A FIFA és UEFA rövid története

A FIFA és az UEFA története nem csupán a labdarúgás fejlődésének krónikája. Ezek a szervezetek meghatározó szereplőivé váltak a globális és európai sportpolitikának, befolyásolva nemcsak a játék szabályait és szervezési módjait, hanem a különböző kultúrákat és társadalmakat is szerte a világon. A FIFA 1904-ben jött létre azzal a céllal, hogy egyesítse a labdarúgást játszó nemzeteket, és szabványosítsa a játékszabályokat, mára a világ egyik legbefolyásosabb sportirányító testületévé nőtte ki magát. Az UEFA, amely 1954-ben alakult meg, szintén fontos szerepet tölt be, különösen Európában, ahol a labdarúgás a kulturális örökség részévé vált. Ez a fejezet áttekintést nyújt a modern futball két alappilléreiről, alapításuk körülményeiről, legfontosabb mérföldköveikről, és a labdarúgásra gyakorolt hatásukról, beleértve a sportág globális népszerűségének növekedését, és a nagy nemzetközi tornák, mint a világbajnokságok és az Európa-bajnokságok létrejöttét.

A Nemzetközi Labdarúgó Szövetség (FIFA) a nemzetközi labdarúgás irányító szerve. Hét európai ország alapította 1904-ben: Franciaország, Belgium, Dánia, Hollandia, Spanyolország, Svédország és Svájc.³²

A FIFA megalakulásának mozgatórugója egy vitás helyzet volt: az ún. "egyesületi futball", amely tiltotta a kéz használatát, és amelyet a kerek labda használata különböztetett meg, valamint az "uniós futball", amelynek származékai közé tartozott a rögbi és az amerikai futball, amely ovális alakú labdát használt. A FIFA-t azért hozták létre, hogy egyértelműen megkülönböztesse az egyesületi labdarúgást az uniós labdarúgástól, és hogy olyan irányító szervezetként szolgáljon, amely nemzetközi szabványokat és egységet tud biztosítani a számos nemzeti egyesületi labdarúgó-szervezet számára. Ez azóta is fő funkciójának felel meg. Korábban Angliában ezt látta el a FA (Football Association), de ezen nemzetközileg

³¹ Géza Vincze, Balázs Fügedi, Henriette Dancs and József Bognár (2008): The effect of the 1989-1990 political transition in Hungary on the development and training of football talent, Semmelweis University, Faculty of Physical Education and Sport Science, Budapest, Hungary, (pp. 50-57.)

³² 4MECH702 Udhaya Kumar V (2023): The history of "FIFA" (<https://vocal.media/cleats/the-history-of-fifa>) (Letöltve: 2024.03.16)

koordinálva túl kellett lépni. Érdekesség, hogy az európai kontinensen, így Magyarországon is csak a klasszikus egyesületi futball terjedt el, a rögbi vagy az amerikai futball nem.³³

Robert Guerin, aki a FIFA első elnökeként jegyezte be magát a történelemkönyvekbe, olyan szervezeti keretet álmodott meg, amely az egész labdarúgás számára központi irányítást biztosítana. Ezzel a szándékkal a FIFA számos alapvető szabályzatot alkotott meg, amelyek célja a sportág felügyelete, folytonossága, valamint a fair play előmozdítása volt. Ezek a kezdeti alapszabályok előírták, hogy:

- Csak a képviselt nemzeti szövetségeket ismerik el.
- A klubok és a játékosok egyszerre csak egy nemzeti szövetségben játszhatnak.
- Valamennyi szövetség elismerné bármelyik szövetség játékosának felfüggesztését.
- A mérkőzéseket a "Football Association Ltd. játékszabályai" szerint kell játszani.
- Minden nemzeti szövetségnek 50 francia frank éves díjat kellett fizetnie.
- Nemzetközi mérkőzéseket csak a FIFA rendezhetett.³⁴

Az első években a FIFA elsősorban a nemzeti csapatok közötti nemzetközi barátságos mérkőzések szervezésére összpontosított. Az első FIFA által szervezett torna a brit házibajnokság volt, amelyet évente játszottak Anglia, Skócia, Wales és Írország válogatottjai között.³⁵

A kezdeti versenyek nem arattak jelentős sikert, és a labdarúgás iránti általános érdeklődés az 1920-as évekbeli belgiumi nyári olimpiai játékokig nem is igazán növekedett. A FIFA ebben az időszakban számos nehézséggel küzdött, amihez hozzájárult, hogy az első világháború után, 1919-ben, politikai indokokból az Egyesült Királyság tagállamai kiléptek a szervezetből. A brit országok elsősorban azért döntöttek így, mert aggályosnak találták, hogy olyan nemzetekkel mérkőzzenek meg, amelyekkel nemrég még hadiállapotban álltak.³⁶

A FIFA 1920-as éves kongresszusán azonban kezdett lendületet venni a világtorna megrendezése. Az antwerpeni találkozó eredményeként a francia Jules Rimet-t választották elnökké, irányítása alatt a FIFA fáradtságos munkával haladt az első világbajnokság

³³Reference for business.com (n.d.): Fédération Internationale de Football Association (<https://www.referenceforbusiness.com/history2/68/F-d-ration-Internationale-de-Football-Association.html>) (Letöltve: 2024.03.16)

³⁴Soccer-academy.net (n.d.): The beginning of FIFA history... (https://www.soccer-academy.net/fifa-history.html#google_vignette) (Letöltve: 2024.03.16)

³⁵4MECH702 Udhaya Kumar V (2023): The history of "FIFA" (<https://vocal.media/cleats/the-history-of-fifa>) (Letöltve: 2024.03.16)

³⁶ Soccer-academy.net (n.d.): The beginning of FIFA history... (https://www.soccer-academy.net/fifa-history.html#google_vignette) (Letöltve: 2024.03.16)

megrendezése felé, amelyet a különböző nemzetek közötti megegyezéssel járó számos politikai nehézség lassított. A torna helyszínének megosztó kérdését csak az 1929-es barcelonai éves kongresszuson oldották meg, amikor a FIFA tisztviselői megállapodtak abban, hogy Uruguayban, az előző két olimpiai játék uralkodó labdarúgó csapatának helyszínén rendezik meg az eseményt. Az európai gyökerekkel rendelkező FIFA számára az első világbajnokság dél-amerikai megrendezésére vonatkozó döntés majdnem kínos kudarchoz vezetett.

Az Uruguayba való tengeri utazáshoz és a versenyhez három hónapra volt szükség, amit az európai csapatok nem voltak hajlandók feláldozni. Rimet elnök ösztönző erejét felhasználva négy európai nemzetet meggyőzött, hogy tegyék meg a déli utat, így Franciaország, Belgium, Jugoszlávia és Románia (két közép-európai ország) Montevideóba utazott, hogy a dél-amerikai válogatottak ellen pályára lépjen. A torna, amelyet több, mint félmillió néző látott, sikeres volt, és a FIFA elhatározta, hogy négyévente világbajnokságot fog szervezni. A versenysorozat gyorsan a világ legrangosabb labdarúgó-tornájává vált. Magyarország már a második, olaszországi tornán részt vett.³⁷

David Goldblatt brit futballtörténész szerint a világbajnokság talán az egyik legnagyobb „alkalom, amely során az emberiség egy elképzelt közösséggé válhat”. Az 1998-as franciaországi világbajnokságnak például elképesztő, összesen 37 milliárd nézője (televízió keresztül főleg) volt. Ami egy apró, amatőr vállalkozásnak indult, ma már több milliárd dolláros iparágga fejlődött, a televíziós és marketingjogok megjelenése, a világ elüzletiesedése és a labdarúgás felé mutatott példátlan globális megszállottság okán.³⁸

Az Európai Labdarúgó-szövetség, közismert nevén UEFA, az európai labdarúgás irányítást látja el, feladatai közé tartozik többek között a kontinensen zajló labdarúgó-tornák szervezése (válogatott és klubszinten egyaránt) és felügyelete. Mint az európai futball megújításának és közismertségének előmozdítója, az UEFA kiemelt pozíciót tölt be a világ sportszervezetei között.

Ez a szervezet 1954-ben jött létre, és az idők során jelentős növekedésen ment keresztül. Svájci Nyon városában található a központjuk, de emellett Európa számos pontján rendelkeznek irodákkal és képviselőkkel. Az UEFA fő missziója az, hogy elősegítse a

³⁷ 4MECH702 Udhaya Kumar V (2023): The history of "FIFA" (<https://vocal.media/cleats/the-history-of-fifa>) (Letöltve: 2024.03.16)

³⁸ Ishaan Tharoor, The Washington Post (2015): How FIFA became the world's most powerful and loathed sports organization (<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/05/27/how-fifa-became-the-worlds-most-powerful-and-loathed-sports-organization/>) (Letöltve: 2024.03.17)

labdarúgás népszerűségét és fejlődését Európában, szervezett versenyek révén, mint például az Európa-bajnokság, a Bajnokok Ligája, az Európa Liga, valamint különböző ifjúsági és női tornák. Mi magyarok elsősorban az UEFA-val vagyunk kapcsolatban, hiszen a nemzeti meccseknél is a vb selejtezőket kontinentális keretben szervezik meg.³⁹

Létrehozásának oka, hogy az 1950-es évek elején világossá vált, hogy a labdarúgás folyamatos növekedésének felügyeletéhez és irányításához nem egyetlen központi világszervezetre, hanem kontinentális hatóságokra van szükség. A színpadok mögött zajló különböző megbeszélések és javaslatok végül abban csúcsosodtak ki, hogy 1954. június 15-re hivatalos ülést hívtak össze Bázelen, és hivatalosan is megalapították az UEFA-t.

1960-ban az UEFA mindössze három főállású alkalmazottal rendelkezett. Ez a szám az évek során folyamatosan nőtt, ahogy a szervezet reagált a változó körülményekre. Ma az UEFA központjában 330 állandó és 100 meghatározott idejű szerződéssel rendelkező alkalmazott dolgozik.

A Bajnokcsapatok Európa-kupája, a kontinens hazai bajnokklubjait felvonultató európai klubeseemény 1955 áprilisában jött létre; a Városok közötti Vásárvárosok Kupája (az UEFA-kupa és 2009-től az UEFA Európa Liga elődje) még ugyanebben a hónapban, a rangidős nemzeti reprezentatív csapatok új európai versenye, az Európai Nemzetek Kupája pedig kétéves előkészítő munka után 1958-ban indult útjára. Az UEFA 1956-ban átvette a FIFA-tól a népszerű Nemzetközi Ifjúsági Tornát, amelyet 1948 óta rendeztek meg.⁴⁰

Az évtizedek során az UEFA egy főként adminisztratív szervből egy proaktív és dinamikus szervezetté fejlődött, amely összhangban van a modern labdarúgás hatalmas követelményeivel. Az UEFA olyan sporthatóság, amely nem rendelkezik kormányzati hatáskörrel. Európa nemzeti labdarúgó-szövetségeit képviseli, és azok kívánságainak megfelelően jár el. Az UEFA alapításakor a testület 25 nemzeti szövetségből állt. A tagszövetségek száma fokozatosan nőtt az 1990-es évek elejéig, amikor a kelet-európai politikai fejlemények és a Szovjetunió széttöredezése az új szövetségek számának gyors növekedéséhez vezetett. Ennek következtében jelenleg 54 szövetség tartozik az UEFA szárnyai alá.⁴¹

Az UEFA számos feladattal és felelősséggel rendelkezik, amelyek közé tartozik:

³⁹ Erhard (2023): Európai futball szövetség (<https://bazfoci.hu/europai-futball-szovetseg/>) (Letöltve: 2024.03.17)

⁴⁰ UEFA.com (2005): 1954-1962: Birth of UEFA (<https://www.uefa.com/news-media/news/01ab-0f84767887e4-8b1a9f4c41b2-1000--1954-1962-birth-of-uefa/>) (Letöltve: 2024.03.17)

⁴¹ UEFA.com (2005): 1954-1962: Birth of UEFA (<https://www.uefa.com/news-media/news/01ab-0f84767887e4-8b1a9f4c41b2-1000--1954-1962-birth-of-uefa/>) (Letöltve: 2024.03.17)

- versenyek szervezése és lebonyolítása: Az UEFA biztosítja, hogy a tornák gördülékenyen zajlanak, ami magában foglalja a sorsolások elvégzését és a játékhelyek kijelölését. Ez a mi szempontunkból legfontosabb gyakorlati feladat;
- szabályok meghatározása és irányítása: Az UEFA kulcsfontosságú szerepet játszik a labdarúgás játékszabályainak kidolgozásában és karbantartásában;
- oktatás és fejlesztés: Az UEFA elősegíti a fiatal tehetségek és szakemberek fejlődését és oktatását;
- marketing és promóció: Az UEFA aktívan működik a futballtornák népszerűsítésén, marketingtevékenységén keresztül.

Az UEFA esetében is elmondhatjuk, hogy a hetvenes évek vége óta nem volt kiemelkedő sportdiplomata, ami magán hordja az érdekérvényesítés nehézségeit. Ebben a korszakban inkább a két kiváló játékvezetőnk (a vb döntőt is vezető Puhl Sándor, illetve Kassai Viktor) révén volt nemzetközi szerepünk. A 2010-es évek közepén azonban Csányi Sándor MLSZ elnök egyre magasabb funkciókat kezdett el betölteni az európai szövetségben, melynek jelenleg alelnöke.⁴²

5. A magyar labdarúgás helyzete 2010-től napjainkig

A labdarúgás jelenkorát 2010-től kezdődően fogom górcső alá venni, hiszen az akkori kormányváltás és ideológiaváltás óriási mértékben befolyásolta a magyar labdarúgás irányvonalát és fontosságát. Ebben a fejezetben megvizsgálom azokat a lépéseket, stratégiákat, változásokat, amelyek elvezettek az utóbbi 14 év sikereihez és kudarcaihoz. Fontos, hogy a futballba fektetett, a korábbiakhoz képest pótlólagos energiát, támogatást és fejlesztést, arányosan összevetve vizsgáljuk az ebből bekövetkezett eredménnyel, előrelépéssel vagy visszaeséssel.

Az elmúlt évtizedekben a félperifériák demokratizálódtak, és a politikai beavatkozás jelensége ezekben az államokban nagyrészt megszűnt. Az átmeneti időszakokkal küzdő országok politikai vezetői sokáig nem fordítottak figyelmet a futballra, amely egyébként is válságban volt. Az 1990-es évek végétől kezdve Magyarországon a jobboldali kormányok próbáltak bizonyos többleterőforrásokatallokálni a magyar labdarúgás felélesztésére, azonban a sportág krízisét csak jelentős üzleti alapú befektetések szüntethetnék meg. Eközben Nyugat-Európában a szurkolók középosztályosodása zajlott le, és a futball

⁴² Erhard (2023): Európai futball szövetség (<https://bazfoci.hu/europai-futball-szovetseg/>) (Letöltve: 2024.03.17)

hatalmas szórakoztatóipari ágazattá nőtte ki magát. A sportágat most már multinacionális vállalatok és gazdag államok uralják, amelyek felismerték a benne rejlő óriási profitlehetőségeket.⁴³

A 2010-es évek kezdete óta a magyar labdarúgás átalakulásának időszakát éljük, melynek során az állami szerepvállalás és a sportág iránti társadalmi elkötelezettség jelentősen megnövekedett. A labdarúgás nem csupán sportágként, hanem a nemzeti identitás részeként és társadalmi összetartó erőként is újraértelmezésre került. Ezen időszak alatt a kormányzati politikák és a sportvezetési stratégiák egyaránt arra törekedtek, hogy új alapokra helyezzék a magyar futballt, célul kitűzve annak hosszú távú fejlődését és nemzetközi versenyképességének növelését. A cél tehát tisztán ki volt jelölve, viszont kérdés, hogy sikerült-e elérni azt.

Ebben a fejezetben különös figyelmet fordítok arra, hogy miként határozta meg ez az új irányvonal a labdarúgás fejlődési pályáját Magyarországon, és hogy mely tényezők játszottak kulcsszerepet az elmúlt évek eredményeiben. Elemzésem középpontjában a futball infrastruktúrájába történő jelentős beruházások, a szakmai képzés és utánpótlás-nevelés minősége, a piac alakulása, a magyar és külföldi („idegenlégiós”) játékosok szerepe, a regionális összehasonlítás, és ezek együttes hatása fog állni.

5.1. A magyar sportdiplomácia jelenlegi iránya

Ahhoz, hogy megértsük és átlássuk a magyar labdarúgás aktuális állapotát, szükséges megvizsgálni a sportdiplomácia modernizációjának hatásait. A globalizáció felgyorsulásával, az infokommunikációs technológia rohamos fejlődésével és a nemzetközi kapcsolatok szereplőinek megsokszorozódásával párhuzamosan a hagyományos diplomácia nemzetállami alapokra épülő keretrendszere alapvető átalakuláson megy keresztül. Ez az átalakulás elősegítette a „puha” eszközök, mint a kultúra és a sport, elterjedését. A kulturális és sportszervezetek egyre nagyobb szerepet kapnak a kormányok nyilvános diplomáciai célkitűzéseinek elérésében, így a kulturális és sportdiplomácia a külpolitika eszköztárának egyre gyakrabban alkalmazott elemeivé váltak.⁴⁴

A nagy nemzetközi figyelemmel rendelkező sportesemények, mint az olimpiai játékok vagy a futball-világbajnokság, továbbá a kiemelkedő nemzetközi sporteredmények különösen

⁴³ Győri Szabó Róbert (2019): Futball és politika a 20. századi Magyarországon (pp. 143-144.)

⁴⁴ Garamvölgyi Bence (2022): A sportdiplomácia értelmezése és gyakorlata Magyarországon a 2010 és 2020 közötti időszakban (pp. 1.)

vonzó politikai eszközökké váltak egyes államok vezetői számára, mivel ezek a kormányok belső és külső legitimációját erősítik.

Az elmúlt évtizedben egyre több kormány ismerte fel a sportdiplomácia gyakorlati hasznát, és hozott létre stratégiákat, intézményeket, valamint releváns szakpolitikai irányelveket. Magyarország is felzárkózott ehhez a nemzetközi tendenciához. Ennek a folyamatnak egyik szimbolikus lépése volt, hogy a Külgazdasági és Külügyminisztérium 2018-ban létrehozta a Sportdiplomáciai Főosztályt, amelynek feladata a minisztérium sportdiplomáciai feladatainak ellátása és a sporttal kapcsolatos megkeresések koordinálása. 2010-től a sport nemzetstratégiai ágazattá vált, és jelentősen növekedtek a sportra fordított források, valamint ezzel arányosan a hazánkban megrendezett nemzetközi sportesemények száma is. Magyarország például 2017-ben 113 nemzetközi sporteseményt rendezett.⁴⁵

De elég csak pár évet visszamenni és 2020-tól megfigyelni a trend kibontakozását. Ebben az évben az Európa-bajnokság egyik házigazdája volt Magyarország, majd 2022-ben az úszó-világbajnokság rendezési jogát kapta meg hazánk, 2023-ban pedig az atlétikai világbajnokság és az Európa-liga döntő került lebonyolításra Budapesten. Ha pedig a jövőbe tekintünk, akkor már hivatalos információk alapján tudjuk, hogy mi fogjuk rendezni a 2026-os UEFA-bajnokok ligája döntőt, és a 2027-es úszó-világbajnokságot is.

Ezekből tisztán látható, hogy a hazai sportdiplomácia célja Magyarország globális megítélésének javítása, és emellett egy megbízható, vendégszerető házigazda szerepének a bemutatása, amely esetlegesen növelheti az ország befolyását a nemzetközi sportközösségben.

Azonban ennek a politikai ideológiának megvannak az árnyoldalai is. Az ilyen magas szintű sportesemények rendezése jelentős anyagi forrásokat igényel, melyek általában nem térülnek meg, hiszen a sportlétesítmények kihasználtsága alacsony marad az események után, és ez gazdasági terhet róhat az országra. Továbbá az események körüli beruházások és a közpénzek felhasználásának módja gyakran erős kritikákat vált ki az emberekből, ami társadalmi feszültségekhez vezethet (2017-es NOlimpia-kampány). Ezenfelül a rendezés során felmerülő korrupciós kockázatok és az átláthatóság hiánya szintén alááshatják a közbizalmat. Végül pedig a házigazda szerepe nyomást helyezhet a helyi sportolókra, és az elvárásoknak való meg nem felelés csalódást kelthet a lakosság körében, ami akár negatív hatással is lehet a sportág fejlődésére.

⁴⁵ Garamvölgyi Bence (2022): A sportdiplomácia értelmezése és gyakorlata Magyarországon a 2010 és 2020 közötti időszakban (pp. 1.)

Összességében egyértelmű, hogy ez a tendencia a nemzeti büszkeséget és elismerést hangsúlyozza. A kormány a sporton keresztül próbálja erősíteni az ország nemzetközi pozícióját és belső kohézióját. Ezek a kísérletek megosztó véleményeket szülnek a társadalomban, és az emberek egy része sikerként könyveli el, míg mások felesleges, gazdaságilag megkérdőjelezhető tevékenységnek gondolják. A fent említett szempontok alapján mindkettőben van igazság, hiszen a nemzetközi figyelem és imázs tekintetében pozitív hatást érnek el ezek az események, de ezzel ellentétben a gazdasági deficit, a társadalmi feszültségek és a korrupció kérdése a negatív oldalt erősíti. A legfontosabb, hogy a sportdiplomáciai törekvéseknek egyensúlyban kell állniuk a hosszútávú fenntarthatósággal és a politikai, gazdasági, társadalmi érdekekkel. Ehhez pedig elengedhetetlen a megfelelő tervezés, átláthatóság, és a közvélemény figyelembevétele.

5.2. Az utóbbi évek eredményei és kihívásai

Az elmúlt 14 év útját nehéz lenne sikeres időszakként jellemezni a válogatott és a magyar klubok szempontjából a nemzetközi terepen. Vitathatatlanul voltak meglepetésszerű, sikerként elkönyvelt szereplések, viszont a probléma lényege sosem abban állt, hogy pár meccs erejéig az említett csapatok ne tudták volna színvonalas szintre emelni a játékukat.

A legjobb példa erre a válogatott első emlékezetesebb sikere ebben az időszakban, a 2016-os Európa-bajnokságra való kijutás, 44 év elteltével. A csoportkörben megvertük Ausztriát (2:0) és két döntetlent értünk el Portugália (3:3), valamint Izland (1:1) ellen, elsőként továbbjutva a csoportból (világversenyen erre utoljára az 1966-ban rendezett világbajnokságon volt példa). Ezt követően viszont jött a nyolcaddöntő Belgium ellen, ami 4:0-ás vereséggel ért véget, és ezzel az Eb szereplésünk is az utolsó állomáshoz érkezett. Az akkori német szövetségi kapitány, Bernd Storck, a többi európai válogatottal ellentétben három héttel a megszokott időpont előtt kikérte a keretet és azt mondta, hogy neki ennyivel több idő kell ahhoz, hogy rendbe szedje a csapatot a tornára. A csoportban az első három meccsen gyönyörű futballal szereztük meg az öt pontot, de aztán az említett negyedik meccsre teljesen szétesett a csapat. Ez azt mutatta meg, hogy az a három hét felkészítés három meccsre volt elegendő, és hogy a válogatottból hiányzik a hosszútávú, konzekvensen felépített eredményesség és minőségi futball. Minden csapat el tud érni néha különböző sikereket, hiszen az említett Eb-n láthattuk Izland továbbjutását csoportunkból és váratlan győzelmét Anglia ellen, vagy az első alkalommal részt vevő Wales elődöntőig történő

menetelését.⁴⁶ Az igazán erős és elismert csapatok viszont abban különböznek a többitől, hogy nem meccsekben, hanem korszakokban gondolkoznak, és évtizedekre szeretnék rögzíteni helyüket a nemzetközi trónon vagy annak közelében. A kihívás abban rejlik, hogy nem csak a pillanatnyi eredmények és sikerek vannak előtérben, hanem egy komplex, kidolgozott, modernizált rendszer, amely a jövőbe tekint és biztosítja őket arról, hogy 10-20 év múlva is komoly kihívást fog jelenteni, ha valakinek ők lesznek az ellenfelei.

A következő említésre méltó válogatott szereplés a 2018 és 2023 között háromszor megrendezett UEFA Nemzetek Ligájában történt. A 2018-19-es versenysorozatban az „A-D” ligáig besorolt rendszerben az „A” a legjobb és a „D” a leggyengébb csapatok ligája. Ennek előnye, hogy az Eb és Vb selejtezőkkel ellentétben itt a legerősebb és leggyengébb csapatok nem egy csoportba kerülnek. Itt azonos erejű válogatottak mérkőzhetnek meg egymással a csoporton belül, ahonnan lehet feljebb és lejjebb lévő ligába is kerülni. Ezzel például a leggyengébb csapatok is kapnak valós győzelmi esélyt és élményt, hiszen nem lesznek a csoport „pofozósákjai”. Mi a „C”-ben kaptunk helyet, melyben a hatból három meccset megnyertünk a finnek, görögök és észtek ellen, másodikként végezve a csoportban és ezzel feljutást kiérdemelve a „B” ligába.⁴⁷

A 2020-21-es tornán az említett „B” ligában már regionálisan is megmérthettük magunkat a szerbek, az oroszok és a törökök ellen. Csoportelsőként jutottunk fel az „A” ligába, ami egyértelműen sikerként könyvelhető el. Mivel a Nemzetek Ligáját a tét nélküli barátságos meccsek helyett hozták létre, a magyar csapat ezt több más csapattal ellentétben komolyan vette – ez adta a valós esélyt az eb-n való újbóli részvételekre is –, és így egyre magasabbra tudtunk kerülni a sorozatban, ami segített az Eb selejtezőbeli pozícióink erősítésében.⁴⁸

Végül a legnagyobb meglepetéseket hozó 2022-23-as kiírásban bekerültünk a „halálcsoportba” és már a torna előtt mindenki elkönyvelte, hogy a magyarok csúnya pofonokat fognak kapni, és utolsóként, kiesőként végzik. Ezzel szemben másodikként végeztünk a csoportban, ami tekintettel arra, hogy olyan futball nagyhatalmakkal kellett felvennünk a versenyt, melyek mind világsztárokkal és mély, tehetséges játékoskerettel, valamint hosszú és dicsőséges futballtörténelemmel rendelkeznek, meglepetést és

⁴⁶Transfermarkt.de: Magyarország adatlapja 1966-2024.
(https://www.transfermarkt.com/hungary/kader/verein/3468/plus/0/galerie/0?saaison_id=2023) (Letöltve: 2024.03.18)

⁴⁷Transfermarkt.de: Magyarország adatlapja 1966-2024.
(https://www.transfermarkt.com/hungary/kader/verein/3468/plus/0/galerie/0?saaison_id=2023) (Letöltve: 2024.03.18)

⁴⁸Transfermarkt.de: Magyarország adatlapja 1966-2024.
(https://www.transfermarkt.com/hungary/kader/verein/3468/plus/0/galerie/0?saaison_id=2023) (Letöltve: 2024.03.18)

elismerést eredményezett a világban. A jelenleg is irányító szövetségi kapitány, az olasz származású Marco Rossi kiemelkedő taktikai fegyelmélettel és rugalmassággal fegyverezte fel a válogatottat, hogy hatékonyan tudjanak reagálni az ellenfelek különböző stílusaira. Emellett fontos volt, hogy mentálisan is fel tudják venni a versenyt, az előzetes nyomással és elvárással szemben.⁴⁹

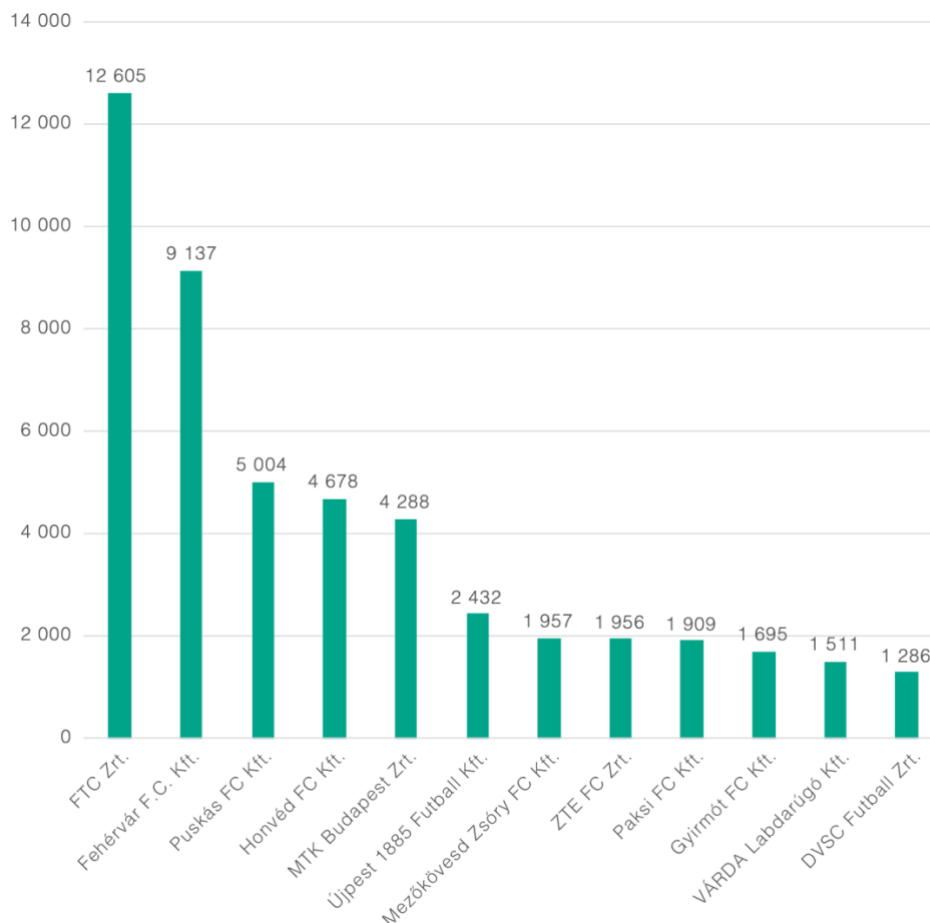
A 2020-as (valójában a COVID miatt 2021-re csúszó) Európa-bajnoki pótselejtezőkön aratott győzelem Bulgária (3:1) és Izland (2:1) ellen biztosította számunkra a helyet a tornán. Ezt követően az Eb csoportunkban ismét megkaptuk a papíron szintekkel erősebb ellenfeleket, hiszen akkor mi a 39. helyet foglaltuk el a FIFA világranglistán, míg Németország 12., Portugália 8., és Franciaország 3. helyen állt. A várakozásokkal ellentétben a magyar csapat hajsza híján csúszott le a továbbjutást jelentő második pozícióról.⁵⁰

A magyar válogatott szereplésére visszatekintve elmondható, hogy sok emlékezetes, izgalmas, színvonalas meccset játszottunk, és top tízes csapatokat is meg tudtunk lepni pár meccs erejéig, ami nyilvánvalóan siker. Viszont, ha összességében vizsgáljuk a tornákon elért helyezéseket, meneteléseket, akkor azt láthatjuk, hogy a nemzetközi megítélés javulásán és azon a pár szép emléken kívül, melyet a fent említett mérkőzések hoztak, nem tudtunk maradandót alkotni. Persze sokszor szerencsétlenül jött ki a sorsolás, és lehet, hogy ha régióközeli válogatottakkal mérkőzhettünk volna meg, akkor más célokat tűzhettünk volna ki és érthettünk volna el. Ez már sosem derül ki. Azt is látni kell, hogy a válogatott a magyar hazai szintű nemzetközi szerepléseink (klubok vagy az utánpótlás-válogatottak) teljesítményét messze meghaladja, aminek okai között a nagyszerű kapitány mellett a honosítások és a külföldön nevelkedő játékosaink dominanciája áll.

Klubszinten a vizsgált időszak alatt történt sikerekből egyértelműen látható, hogy melyik itthoni csapat kapja a legtöbb támogatást minden szinten. Az európai kupákban lévő csoportkörökbe bejutó magyar csapatok terén az utóbbi évek egyeduralkodója a Ferencváros. 2019 és 2023 között három Európa-liga és egy Bajnokok Ligája csoportkörbe való bejutást sikerült elérniük, melyekből egyszer tovább is tudott menni a csapat a nyolcaddöntőbe.

⁴⁹ Transfermarkt.de: Magyarország adatlapja 1966-2024.
(https://www.transfermarkt.com/hungary/kader/verein/3468/plus/0/galerie/0?saison_id=2023) (Letöltve: 2024.03.18)

⁵⁰ Transfermarkt.de: Magyarország adatlapja 1966-2024.
(https://www.transfermarkt.com/hungary/kader/verein/3468/plus/0/galerie/0?saison_id=2023) (Letöltve: 2024.03.18)

NB I-es klubok Teljes bevétele (millió Ft, 2021)

1. ábra: NB 1-es klubok teljes bevétele, 2021-ben, millió forint értékben (Forrás: Magyar Labdarúgó Szövetség 1. Kiadás (2023): Professzionális futballkörkép pp. 18.)

Ezen a diagramon (1.ábra) megfigyelhető az egycsapatos modell képe, melyben a Ferencváros – sorozatos bajnoki címeire alapozva – a nemzetközi tornák és az UEFA bevételek miatt olyan pénzügyi versenyelőnyre tesz szert, ami nem hagy esélyt a kisebb csapatok felzárkózására, hiszen ők nem kapják meg ezeket az extra pénzeket. Ha csak a Bajnokok Ligája hatását nézzük, akkor nagyjából több, mint 10 milliárd forint folyt be a csapathoz. Tízszer akkora a bevételük 2021-ben, mint a legkisebb bevételt generáló csapatnak, a DVSC-nek. Ha egy közép- vagy kelet-európai klubnak stabil háttere van és folyamatosan vissza tud térni a jókora plusz bevétellel kecsegtető európai kupa csoportkörbe, akkor könnyen kialakulhat dominancia a hazai színtéren. Ezt nevezhetjük egycsapatos modellnek, ami a rendszerváltó és tőkeszegény közép- és kelet-európai ligákra jellemző. A 2021-ben létrehozott Konferencialiga emellett sok olyan csapatnak ad lehetőséget a kiugrásra, mely eddig csak álmodozhatott a csoportköréről. Az innen befolyó

pénz szintén erős torzító hatással lehet helyi szinten, hozzájárulva az egyeduralkodó pozíció kialakulásához.⁵¹

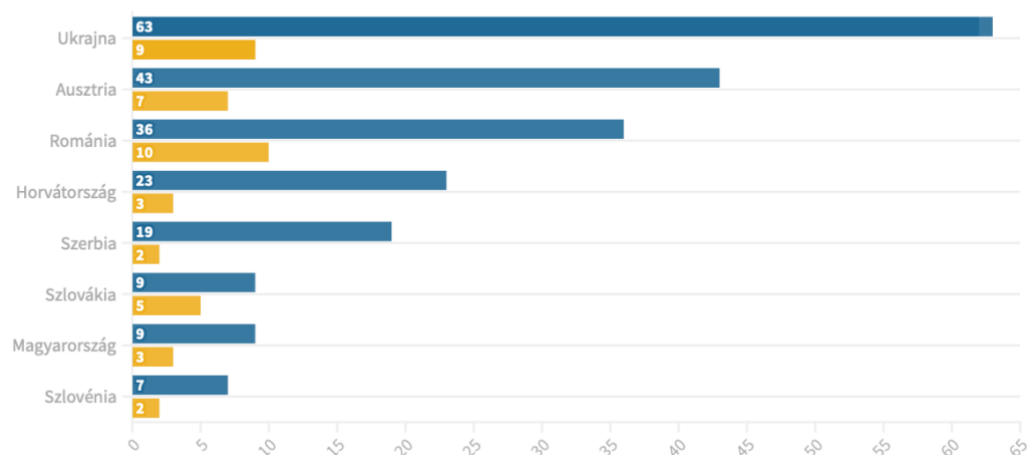
A 2019-2020-as Európa Ligában (a második legerősebb európai kupasorozatban) regionális összehasonlításként a bolgár Ludogorec csapatát érdemes kiemelni – mely szintén egyeduralkodó hazája bajnokságában és ennek segítségével vetette meg a lábát a nemzetközi sorozatokban –, akik a Ferencváros otthonában sima (3:0) győzelemmel, Bulgáriában pedig (1:1) döntetlennel hagyhatták el a pályát. A következő évben az FTC erős ellenfelekkel szemben három ponttal utolsóként esett ki.

A 2022-2023-as Európa-liga kiírásában viszont történelmi sikernek lehettünk szemtanúi. A Ferencváros volt az első magyar NB1-es klub, akinek sikerült továbbjutnia a fent említett versenysorozat csoportköréből, és ezzel először tudtunk a korszerű három sorozatos európai kuparendszerből tovább menni.⁵²

Csoportkörös szereplések

Az európai labdarúgókupákban, 1992–2021

■ Csoportkörös szereplések ■ Csoportkörbe jutó klubok

Bajnokok Ligája (1992–2021), UEFA-kupa (2004–2008), Európa-liga (2009–2021), Konferencialiga (2021)

2. ábra: Csoportkörös szereplések az európai labdarúgókupákban, 1992-2021, regionális összehasonlításban (Forrás: Marosi Gergely (2021): UEFA-pénzből egyeduralkodó: lesz-e a Fradiból az NB I Sheriffje? <https://privatbankar.hu/cikkek/vallalat/uefa-penzbol-egyeduralkodom-lesz-e-a-fradibol-az-nb-i-sheriffje.html>)

⁵¹ Marosi Gergely (2021): UEFA-pénzből egyeduralkodó: lesz-e a Fradiból az NB I Sheriffje? (<https://privatbankar.hu/cikkek/vallalat/uefa-penzbol-egyeduralkodom-lesz-e-a-fradibol-az-nb-i-sheriffje.html>) (Letöltve: 2024.03.20)

⁵² Transfermarkt.de: Magyar válogatott adatlapja 1966-2024. (https://www.transfermarkt.com/hungary/kader/verein/3468/plus/0/galerie/0?saason_id=2023) (Letöltve: 2024.03.18)

A 2. ábrán az látható, hogy a rendszerváltó regionális csapatok teljesítményében a nagyobb országok kiemelkedőt nyújtottak. Szlovákiával szemben is gyengébb mutatókkal rendelkezünk a minőségi klubok tekintetében. Ausztria is előkelő helyen jelenik meg, mint piacgazdasági futballmodellre építő ország, állami támogatás nélkül. Ha ezt a diagramot 2010 után vizsgálnánk, akkor azt látnánk, hogy a fent jelölt kilenc csoportkörös szereplésből hetet ebben az időszakban ért el magyar csapat (a Ferencváros kétszer és a Videoton egyszer), egy Bajnokok Ligája és hat Európa-liga tekintetében. Ezzel nem haladtuk meg a 2010 előtti szereplésünket, ahol a DVSC és az FTC volt csoportkörös, előbbi pl. két BL sorozatban is.⁵³

5.3. Milyen a magyar futball jelenlegi helyzete?

Orbán Viktor 2010-es kormányra kerülése óta a labdarúgás nem csupán sportágként, hanem a nemzeti identitás részeként és társadalmi összetartó erőként is újra értelmezésre került. Balázs Péter, volt magyar külügyminiszter azt mondta a BIRN-nek adott interjújában, hogy: "Nos, ő egy fanatikus futballrajongó. Fiatal korában focista volt, most pedig a kormányban betöltött befolyásos pozícióját a futball népszerűsítésére használja fel".⁵⁴

Dan Nolan, Budapesten élő brit újságíró, aki szerzője az Orbán és a labdarúgás kapcsolatáról című munkának, így vélekedett a magyar miniszterelnökről:

„A médiához hasonlóan Orbán a labdarúgásban is olyasmit látott, amit a határokon túlra exportálhat, hogy „puha hatalmat” szerezzen”.⁵⁵

Orbán foci iránti szenvedélye jelentősen erősebb, mint Horthyé. Kádárral ellentétben pedig ő nem mondott le a fociról a politika érdekében, sőt szerves részévé tette politikájának azt a „hobbiját”, melyről a közvélemény nagy része pénztemetőként és sikertelen kísérletként beszél. A magyar labdarúgást jelenleg éppen egy olyan probléma sújtja, amely korábban még nem fordult elő a történelem során: a túlzott mennyiségű közpénz, amelyet megfontolatlanul, de a politikai szándékoknak megfelelően öntenek egy szakmailag nem megalapozott rendszerbe. A gyakorlatilag állami irányítás alá került, közpénzekből és szponzorációkból bőségesen támogatott futballra a kormány olyan mértékben rátette a kezét, mint a Kádár-korszakban. Akkor minden csapatnak a minisztérium vagy szakszervezet adta a „gazdáját.” Most is majdnem mindegyik klubnak a hatalomhoz és a

⁵³ Transfermarkt.de: Európai kupasorozatok adatlapja 2010-2024,(https://www.transfermarkt.com/uefa-europa-league/startseite/pokalwettbewerb/EL?saison_id=2022) (Letöltve: 2024.03.20)

⁵⁴ Madalin Necsutu (2021): Football as Tool of Soft Power in Hungary's Hands (<https://balkaninsight.com/2021/09/27/football-as-tool-of-soft-power-in-hungarys-hands/>) (Letöltve: 2024-03-23)

⁵⁵ Madalin Necsutu (2021): Football as Tool of Soft Power in Hungary's Hands (<https://balkaninsight.com/2021/09/27/football-as-tool-of-soft-power-in-hungarys-hands/>) (Letöltve: 2024-03-23)

közpénzekhez (közbeszerzésekhez) közeli elnöke, vagy tulajdonosa van (vagy politikusként közvetve, vagy vállalkozóként közvetlenül), ezáltal a sport nem tud anyagilag önállósulni és gördülékenyen felépíteni egy saját szervezett rendszert.

Amikor megkérdezték a miniszterelnököt, hogy hogyan látja a magyar futball ívét, akkor azt válaszolta, hogy: „Magyarországon a kommunizmus idején politikai cél volt, hogy megutáltassák az emberekkel a futballt.”⁵⁶

Ezt követően azt is mondta, hogy: „A szocializmusban ugyan egy civilizációs szinttel alacsonyabban volt a futballkultúra, mint a második világháború előtti, és közvetlenül utáni polgári világban, de mégis egy kultúra volt. (...) Akik bekerültek ebbe a kultúrába, és tehetségesek voltak, ez a rendszer ki is hozta belőlük azt, amit tudtak.”⁵⁷

Az biztos, hogy a jelenlegi rendszernek nem célja, hogy megutáltassa a futballt hazánkban, éppen az a gond egyik fő oka, hogy túlságosan is nagy erővel hajszolják a sikereket, amik a befektetett támogatással és energiával arányosan nem térülnek meg.⁵⁸

De ha a labdarúgást, mint egyre jelentősebb marketingeszközt és politikai eszközt vizsgáljuk, akkor Magyarország az elsők között van ebben az új korszakban.⁵⁹

Ennek egyik mintapéldája az, hogy itthon a köztvé is beszállt a magyar labdarúgó mérkőzések közvetítésébe, a bajnokságot az MTVA, az állami tulajdonú műsorszolgáltató közvetíti (pedig vannak piaci árat fizető és versengő magánkézben lévő sporttelevíziók), és az látható, hogy fontos nekik ez a szerep, mivel rendszeresen majdnem kétszer annyit fizetnek a magyar bajnokság jogaiért, mint a Bajnokok Ligájáért.⁶⁰

A következő oldalakon ábrákkal fogom szemléltetni, hogy milyen kihívásokkal és problémákkal küzd a magyar labdarúgás napjainkban, emellett pedig Muszbek Mihály sportközgazdással 2020-2024 között készült interjúkból fogom ezeket kiegészíteni az ő meglátásaival, érveléseivel.

⁵⁶ Orbán, V. (2012)

⁵⁷ Orbán, V. (2010)

⁵⁸ Haszán Zoltán (2018): Horthy, Kádár és Orbán közös szenvedélye (<https://444.hu/tldr/2018/09/22/horthy-kadar-es-orban-kozos-szenvedelye>) (Letöltve: 2024.03.18.)

⁵⁹ Eduard Holdis (2024): Inside the Politicised World of Hungarian Football (<https://breakingthelines.com/historical/inside-the-politicised-world-of-hungarian-football/>) (Letöltve: 2024.03.21)

⁶⁰ Eduard Holdis (2024): Inside the Politicised World of Hungarian Football (<https://breakingthelines.com/historical/inside-the-politicised-world-of-hungarian-football/>) (Letöltve: 2024.03.21)

Egy 2023-as interjújában elmondta, hogy a világ klubfutballjának finanszírozását ma három fő tényező, befolyásoló komponens határozza meg: a piac, amely a legnagyobb halmazt képi; az oligarchia/természetek kincsei; a közpénz és az országimázs. A sportközgazdász véleménye szerint az elmúlt 12 évben a magyar futball stabil anyagi háttérét főként a közpénzek és az országimázs biztosították. Azt mondta, hogy az említett két területen ezekkel a forrásokkal élve történhetett „elismerésre méltó fejlődés”. Megjegyezte, hogy az 55 európai bajnokság közül a magyar NB I a 29. helyen van, ami jelentős „lemaradást” mutat, ha azt vesszük figyelembe, hogy a magyar válogatott jelenleg a 27. helyen áll a FIFA-világranglistán, míg a Ferencváros a 140. az IFFHS klubvilágranglistáján. Az egyetemi docens szerint ebből az szűrhető le, hogy „az NB I gazdasági, szórakoztatói és futballszakmai minősége rosszabb, mint a válogatott és a Ferencváros eredményessége.”⁶¹

2024-ben azt is kifejtette, hogy egy klasszikus külföldi klub vállalati felállása, mikből tevődik össze, és ezzel szemben nálunk mik az arányok. „A külföldi kluboknál a meccsnapi bevétel nagyjából 15%. Van a pénzdíjakkal összefüggő kategória, a hazai bajnokságban, kupában, a nemzetközi porondon való szereplés és a hírvivő meccsek után járó summa, ami a büdzsé 5-10 százalékát teszi ki. Bevételi forrás lehet a játékoskereskedelem, (...) ez újabb 15-20 százalékot jelenthet. A negyedik fő pénzforrás a szponzori bevétel, a pályák mellett, a játékosok mezén és másutt elhelyezett hirdetések, ezek általában 25–35 százalék között vannak. És végezetül ott vannak a közvetítési jogok, marketingbevételek, ezek hányada nagyban függ attól, az együttes szerepel-e a nemzetközi kupákban.”⁶²

Nálunk ezek a számok máshogy néznek ki. Az önkormányzatok hozzájárulásai, a TAO támogatások, valamint a sportszervezetek állami vagy egyéb támogatásai adják a forrásokat. Az UEFA szerint az NB I-es klubok bevételeinek mintegy 47 százaléka származik ezekből a forrásokból, bár a valós számok ennél még rosszabbak. A csapatok különféle csatornákon keresztül mintegy 65-70 százalékban közpénzforrásokból működnek, és bevételeiknek csupán 25-30 százaléka származik a piaci forrásokból.⁶³

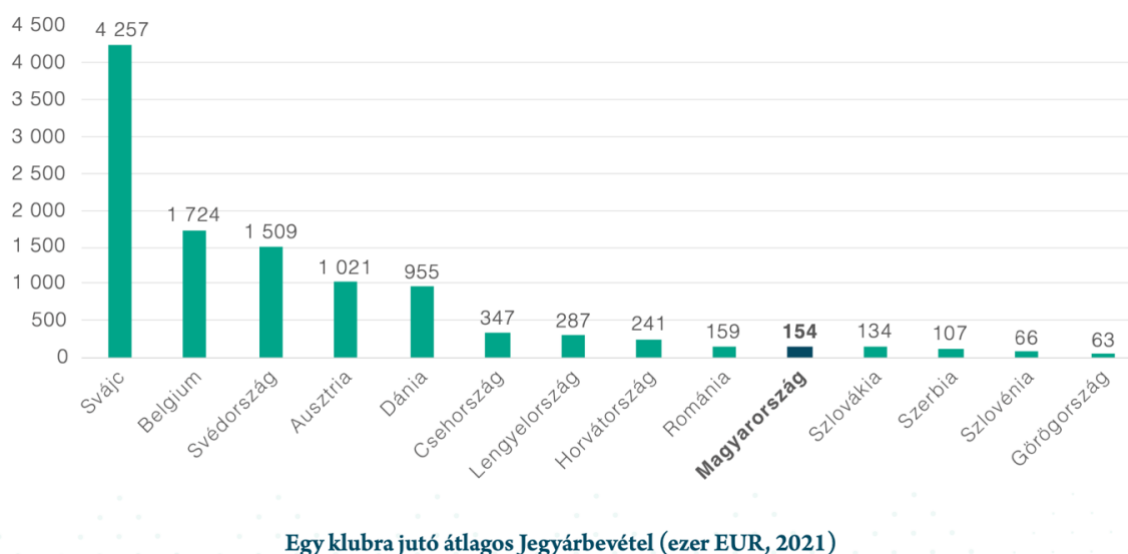
A szakértő szerint az vitathatatlan: ha egy lendkerekes autót az ember mozgásba akar hozni, akkor lendületet kell neki adnia. De 15 év alatt eljutottunk odáig, hogy az állam ilyen nagyságrendű segítségét fokozatosan visszavegyük, s meg kellene próbálni a futballt

⁶¹ Kalapos Mihály (2023): Muszbek Mihály: közpénzből stabil a magyar foci és ezt elfogadta a társadalom, Infostart/Inforádió (<https://infostart.hu/sport/2023/11/13/muszbek-mihaly-kozpenzbol-stabil-a-magyar-foci-es-ezt-elfogadta-a-tarsadalom>) (Letöltve: 2024.06.08.)

⁶² Muszbek, M. (2024)

⁶³ Varga T. Róbert (2024): NB I: 65 százalék közpénz (https://nepszava.hu/3226354_nb-i-futball-magyarorszag-kozpenz-muszbek-mihaly) (Letöltve: 2024.06.08.)

mindinkább önjáróvá tenni. „Sokan gúnyolnak, amikor erről beszélek, de ha egy szemléletes példával élhetek: egyetlen gyerek sem szokik rá a bilire, ha szülei nem kezdik el erre szoktatni...”⁶⁴

3. ábra: Egy klubra jutó átlagos jegyárbevétel, 2021, ezer euróban mérve (Forrás: Forrás: Magyar Labdarúgó Szövetség 1. Kiadás (2023): Professzionális futballkörkép pp. 20.)

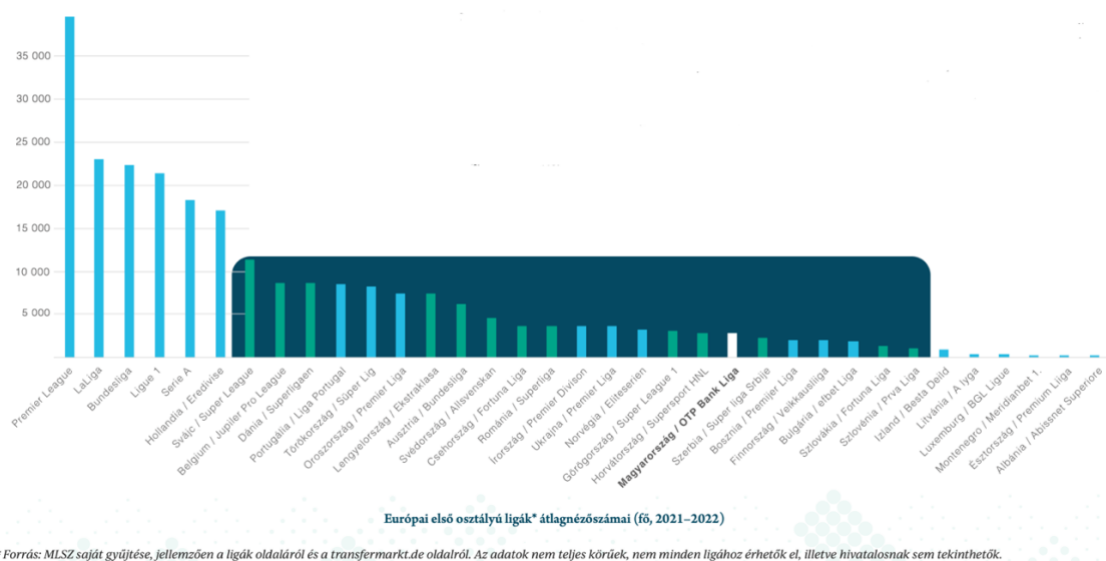
A közvetítések által keletkező bevételekkel szemben az első és egyik legfontosabb probléma a jegyárbevétel. A fent látható 3. ábra megmutatja a nézőszámokat regionális összehasonlításban. A 2023-as UEFA felmérés szerint az NB I-ben játszó csapatok összbevételeinek mindössze két százaléka származik a jegyeladásokból. Ez egy kulcsfontosságú adat, hiszen látható, hogy az embereket mennyire érdekli a futball a különböző országokban, és erre alapozódnak további piaci bevételek, mint a klubok mezeinek árbevétele vagy az egyedi közvetítési jogdíjak. Svájc azért emelkedik ki ennyire a többiekhez képest, mert ott magas nézőszámok vannak és emellett még a jegyek is drágák, mivel gazdag országról beszélünk. Magyarország szempontjából a legérdekesebb adat az, hogy Csehországban több, mint kétszer annyi bevétel keletkezik jegyeladásokból. Ez a hatalmas különbség éles társadalmi visszaigazolást mutat a hazai labdarúgás minőségéről.

Muszbek Mihály 2024-es interjújában elmagyarázta, hogy „a jegyárbevétel több tényezőtől tevődik össze, vannak, akik aznapra vesznek jegyet, vannak a bérletesek, továbbá itt tüntetik fel az ajándékboltok vagy a büfék forgalmát. Ezek együttesen a költségvetés 15-17 százalékát fedezik, ebből a jegybevétel külföldön 9-12 százalék.”⁶⁵ Hozzátette, hogy ez a

⁶⁴ Muszbek, M. (2024)

⁶⁵ Muszbek, M. (2024)

szám nagyjából ennyi mindegyik olyan klub esetében, amely a Bajnokok Ligájában indul. Ez a szám nálunk 2 százalék, ami óriási differencia.⁶⁶

4. ábra: Európai első osztályú ligák nézőszámai, 2021-2022 (Forrás: Magyar Labdarúgó Szövetség 1. Kiadás (2023): Professzionális futballkörkép pp. 91.)

A 4. számú ábrán az előző okfejtésből következően az Európában megrendezett első osztályú ligák átlagnézőszámai szerepelnek. Itt regionálisan nem állunk olyan rossz helyen, viszont hozzá kell tenni, hogy a mi bajnokságunkban 12 csapat vesz részt, míg a régióknak nagy részében 16-18 csapatos bajnokságok vannak, ezáltal az NB1 pozitívan torzít. Európai összevetésben az NB1 a 23. helyen szerepelt. A legmeglepőbb adat egyértelműen az ír bajnokság helye. Ez egy amatőr bajnokság, melynek költségvetése nagyjából a Ferencváros költségvetésének harmada, és klubjaik rendszerint nem jutnak be semmilyen rangosabb kupasorozatba. Mégis nálunk magasabb nézőszámokat produkálnak egy feleakkora lakosságú országban.

Ezzel kapcsolatban azt mondta Muszbek M., hogy „a nézők ma azért nem mennek meccsre, mert nincs idejük, s kevésnek tartják, amit ott a focisták a néző szórakoztatása címén produkálnak. Csak a jó foci, a küzdelem segíti tartósan, hogy valaki elkötelezett szurkolóvá válva rendre visszatérjen. Ameddig a bajnoki színvonal gyenge, a játék érdektelen, addig Magyarországon nem lesznek zsúfolt lelátók. A hivatalos UEFA-statisztikák szerint a magyar bajnokság minősége az európai rangsor második felében van, és ezt mutatja a nézők érdeklődése a bajnoki meccsek iránt, amit a tévéközvetítések nézőszáma is tükröz.”⁶⁷

⁶⁶ Varga T. Róbert (2024): NB I: 65 százalék közpénz (https://nepszava.hu/3226354_nb-i-futball-magyarorszag-kozpenez-muszbek-mihaly) (Letöltve: 2024.06.08.)

⁶⁷ Muszbek, M. (2020)

2020-ban kifejtette azt is, hogy 2010 és 2020 között nagyjából 10%-ot javult az átlagnézőszám az NB I-ben. „Ez rendkívül szomorú, de még szomorúbb, hogy ha a jegyárakat vesszük figyelembe, azok ugyanis ebben a tíz évben nem növekedtek. A nézőszám változását gyakorlatilag a páholyok, meg a drágább jegyek megjelenése, plusz a szponzoroknak nyújtott ingyenjegyek és az új típusú jegypolitika – minthogy Felcsúton a helyi nézők 100 forintért mehetnek meccsre – hozta össze. Bár a köztvé azt mondja, hogy többen nézték a magyar bajnokikat, ezzel szemben az igazság az, hogy a magyar bajnokikat 2020-ban kevesebben nézik, mint 2010-ben. Most nagyságrendileg egy-egy mérkőzést átlagban 210 ezren néznek meg, ez pedig 2010-ben 280 ezres nagyságrendű volt. Tehát a magyar labdarúgás 2010-2020 között a nézői fogyasztói piacon – helyi és tv nézők tekintetében – egyértelműen veszített.”⁶⁸

⁶⁸ Muszbek, M. (2020)

Stadion	Klub	Stadion befogadó-képessége 2021/22	Átlagos nézőszám 2021/2022	Átlagos stadion-kihasználtság 2021/2022
Várkert Stadion	 KISVÁRDA MASTER GOOD	2 993	2 233	75%
Fehérvári úti Stadion	 PAKSI FC	4 500	1 850	41%
Hidegkúti Nándor Stadion	 MTK BUDAPEST	5 401	2 176	40%
Városi-Stadion	 MEZŐKÖVESD ZSÓRY FC	4 161	1 530	37%
Groupama Aréna	 FERENCVÁROSI TC	23 704	8 709	37%
Bozsik Aréna	 BUDAPEST HONVÉD	8 200	2 925	36%
Alcufer Stadion	 GYIRMÓT FC GYŐR	4 500	1 554	35%
Pancho Aréna	 PUSKÁS AKADÉMIA FC	3 825	1 285	34%
Szusza Ferenc Stadion	 ÚJPEST FC	12 040	2 583	21%
MOL Aréna Sóstó	 MOL FEHÉRVÁR FC	14 674	2 891	20%
Nagyerdei Stadion	 DVSC	20 340	3 775	19%
ZTE Aréna	 ZTE FC	11 200	1 753	16%

5. ábra: A magyar NB1-es klubok stadionkihasználtsága, 2021-2022 (Forrás: Magyar Labdarúgó Szövetség 1. Kiadás (2023): Professzionális futballkörkép pp. 96.)

És ebből következik a fenti táblázat, amely az ún. stadionkihasználtságot mutatja meg. Az átlagos kihasználtság 2022 végén 28,8% volt. Kisvárdán kívül a többi klub az 50%-os kihasználtságot is alig közelítette meg. 2772 volt az átlagnézőszám a szezon végén, melyből egyértelműen látjuk, hogy az emberek nem járnak ki meccsre, más országokhoz, nemcsak nyugat-európaiakhoz, de akár a csehekhez képest is túlméretezett az infrastruktúra.

A stadionok ürességével kapcsolatban Muszbek M. azt mondta, hogy „a világ nagy csapatainak tulajdonosai – jellemzően az állam, az önkormányzatok vagy a futballvállalatok – is arra törekednek, hogy csak olyan arénát építsenek, ami a teltház-közelit állapotot biztosítani tudja. Ezért épültek az európai ligák csapatainál 8 ezres, illetve 35 ezres nézőszámú stadionok. Az átlagnézőszám másfélszerese volt a sztenderd az új stadion tervezésekor. Ennél nagyobb csak a topklubok tudnak megtölteni.” Emellett kiemelte a két stadionépítési lázat hazánkban, melyből az első a 2002 előtti években, míg a második 2010-től indult be, és napjainkig is kitart.⁶⁹ „A két ciklusban – a nemzeti létesítményeken

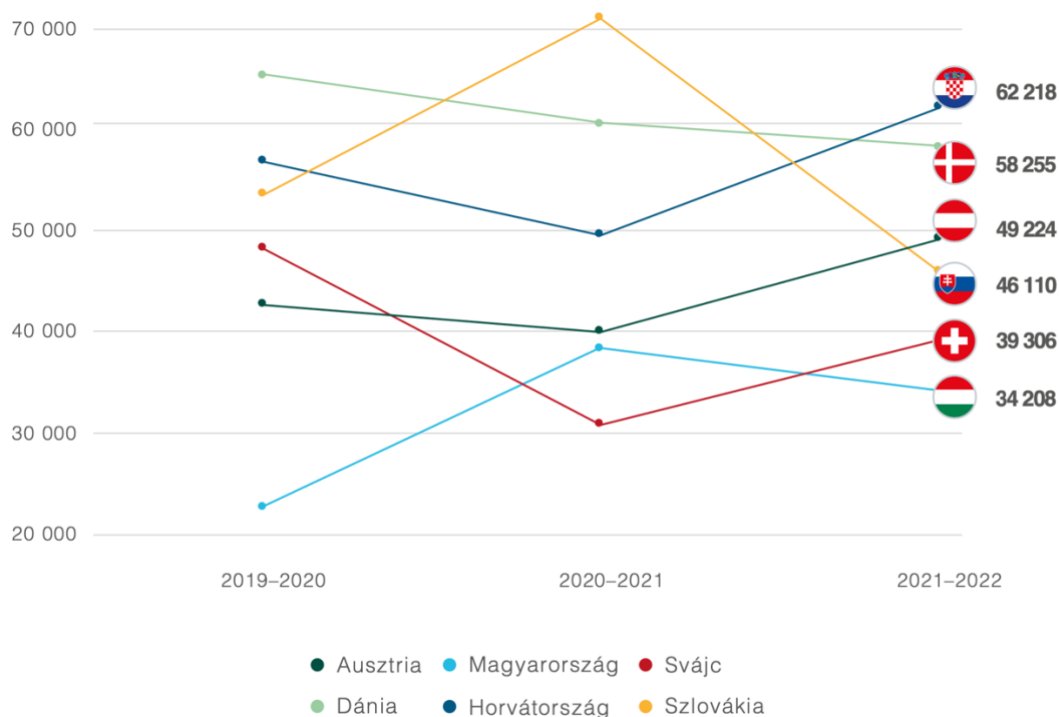
⁶⁹ Kardos Ernő (2023): Miért üresek a labdarúgó-stadionok lelátói?: Beszélgetés Muszbek Mihály sportközgazdásszal. Élet és Irodalom, LXVII. évfolyam, 38. szám (<https://www.es.hu/cikk/2023-09-22/kardos-erno/miert-uresek-a-labdarugo-stadionok-lelatoi.html>) (Muszbek, M. 2023)

kívül – kiépítettek egy 127 ezer nézőt fogadni tudó stadionhálózatot, amely kiegészült kisebb pályákkal, lokális létesítményekkel. A statisztikai adatok viszont azt bizonyítják, hogy az első osztályú csapatok egy forduló hat mérkőzésén – jó esetben – 30 ezer nézőre számíthatnak. Ez a 30 ezer szurkoló ücsörög a 127 ezer embernek épített stadionban, tehát csak minden negyedik helyen ülnek. Vagyis a stadionok kihasználása mindössze 26 százalékos. Leginkább azért konganak a stadionok az ürességtől, mert a nézőtéri kapacitás kissé túlméretezett.”⁷⁰

Végül hozzátette a régi közgazdasági igazságot is, hogy „a rossz pénz kiszorítja a jó pénzt”. „A rossz pénz jelen esetben a túlzott, teljesítmény nélkül adott rendkívüli mértékű állami közpénzforrás, amelyet számolatlanul engedtek a labdarúgásba. Hisz a milliárdok lényegében elszámolás, felelősség és eredménykényszer nélkül kerültek és kerülnek erre a területre. Ennek eredményeként a labdarúgás szereplői ma háromszor többet keresnek, mint amennyit az eredményesség indokolna. Nem azzal van a baj, hogy sokat költöttek focira, hanem szinte ellenőrizetlenül tették mindezt!”⁷¹

⁷⁰ Muszbek, M. (2023)

⁷¹ Muszbek, M. (2023)

U21-es hazai játékosok játszott játékkerceinek száma összesen

6. ábra: U21-es hazai játékosok játszott játékkerceinek száma összevetve a regionális országokkal, 2019-2022 (Forrás: Magyar Labdarúgó Szövetség 1. Kiadás (2023): Professzionális futballkörkép pp. 62.)

A nézőszámok után a következő fontos aspektus a magyar játékosok játékkercei a bajnokságban. A 6. számú ábra világosan kimutat két tényezőt. Az első az utánpótlás-nevelés színvonala, a második pedig a hajlandóság arra, hogy fiatalokat építsenek be a csapatokba, akiket majd később drágán eladhatnak. Sajnos mindkét szempontból elkeserítő a helyzet. A régióban arányaiban Magyarországon jutott a legkevesebb játékkerce az U21-es hazai játékosoknak. Nagyjából dupla a játékkerce a horvát fiataloknak és átlagosan kb. 20 ezer játékkercet (222 meccs) veszítettek a magyar fiatalok, a horvát, dán és szlovák fiatalokhoz képest. Látható, hogy az utánpótlás-nevelés bázisa kicsi, nem kerül be a rendszerbe a tehetséges játékosok nagy része. Másrészt egyszerűbb azt az utat járni, ahol már „kész” játékosokat vesznek és importálnak belföldre ahelyett, hogy időt és energiát öljenek a nevelésükbe itthon. Ez az irány viszont, ahogy már említettem, piacgazdasági szempontból nem helyes.⁷²

Amikor megkérdezték Muszbek Mihályt 2020-ban, hogy van-e érdemi fejlődés a magyar válogatottnál akkor ezt mondta: „Ebben 2010-hez képest körülbelül 20 millió eurónyi növekedés van. A húszmillió euró növekedés gyakorlatilag a honosított Willi Orbánnak

⁷² Becsey Zsolt (2013): Gondolatok a magyar labdarúgás könyvtárában, Polgári Szemle, 9. évfolyam, 3–6. szám, pp. 294-306.

köszönhető, de lehet, hogy Szoboszlai-val ismét elindulunk felfelé (azóta már ez is beigazolódott, mikor 70 millió euróért vette meg őt a Liverpool csapata 2023-ban). Ebben a tíz esztendőben az évente kibocsátott, megközelítőleg 200 új utánpótlás játékos, azaz összesen közel 2000 reményteljes focista közül talán tíz, azaz 0.5 százalék üti meg a nemzetközi és jó esetben nyolc-tíz százalék a hazai szintet. A drága akadémiai rendszer sajnos selejtet termel. Ezért a hazai NBI egyharmada idegenlégiós. Az akadémiai rendszer eredménytelenséget mutatja az is, hogy jóval többért veszünk játékost a sportpiacon, mint amennyiért eladunk. Nincs kijelölt út. Nevelünk, eladunk, és haza jőve lesz egy eredményes válogatott, vagy minden pénzt a klubfocira költünk és nem nevelünk, hanem veszünk játékosokat. Ehhez azonban csapatonként 20-25 millió eurós költségvetés kellene. Ezzel a nagyságrenddel most csak az FTC és a MOL Fehérvár rendelkezik, amelybe egyetlen saját nevelésű focista sem fér be.”⁷³

2023-ban a labdarúgó NB I-ben a játékosállomány 40,9 százaléka nem magyar állampolgár volt. A legeredményesebb csapat keretében, a Ferencvárosban 20 külföldi játékos található. Néhány kivételtől eltekintve tehát a közpénzek milliárdjaival támogatott akadémiák főként a magyar másodosztályú labdarúgást látják el fiatalokkal. Az első osztályban közben aktívan keresik a külföldi játékosokat, míg a válogatott abban reménykedik, hogy a következő években néhány félig-meddig magyar fiatal, Angliában vagy Németországban kapja meg azt a képzést, amely bár ott kevés a válogatottsághoz, de a magyar válogatottban való szerepléshez már elegendő.”⁷⁴

Muszbek M. szerint semmi szükség nincs a 27 futballakadémiára, „amelyik évente kibocsájt 600 darab alkalmatlan raktárkészletet. Az elmúlt tíz év közel 6500 végzett akadémistája közül ma kevesebb, mint 15 játszik külföldön.”⁷⁵

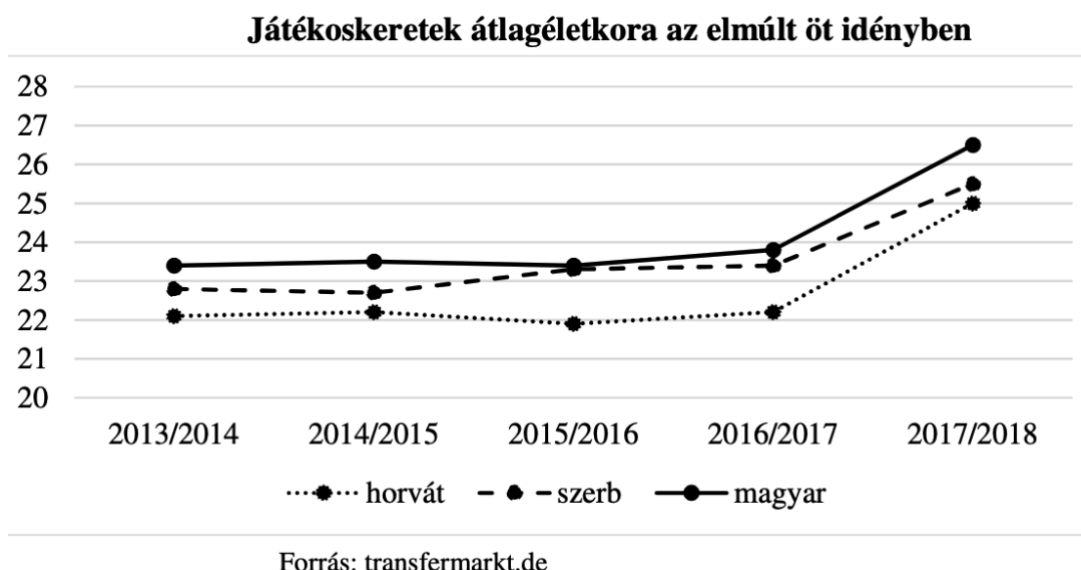
Megoldási lehetőségként kifejtette, hogy „inkább lenne szükség maximum öt darab, de kiválasztott szakembergárdával, infrastruktúrával rendelkező, és legfőképp folyamatosan ellenőrzött regionális MLSZ-akadémiára, ahova csak az adott régióból lehetne gyereket kiválasztani. A szövetség által közpénzből fenntartott akadémiára a profi klubokról kerülnének be a kiválasztott legjobbak, majd az első profi szerződést követően a közpénz-ráfordítást a vevőklub fizeti meg, és máris nullszaldóssá válik a szövetség adópénzből

⁷³ Budai Balázs (2020): Muszbek Mihály: az állam elvesztette a magyar labdarúgás tízéves háborúját, Hírklikk (<https://hirklikk.hu/kozelet/muszbek-mihaly-az-allam-elvesztette-a-magyar-labdarugas-tiz-eves-haborujat/366928/>) (Letöltve: 2024.06.08.) (Muszbek, M. 2020)

⁷⁴ Fekő Ádám (2023): A honosított külfödiekre építene a magyar foci, Magyar Narancs (<https://magyarnarancs.hu/sport/a-honositott-kulfodiekre-epitene-a-magyar-foci-262724>) (Letöltve: 2024.06.08.)

⁷⁵ Muszbek, M. (2020)

történő ráfordítása. Ha Franciaországban a francia szövetségnek lehet saját akadémiája, nálunk miért nem működik ez?”⁷⁶

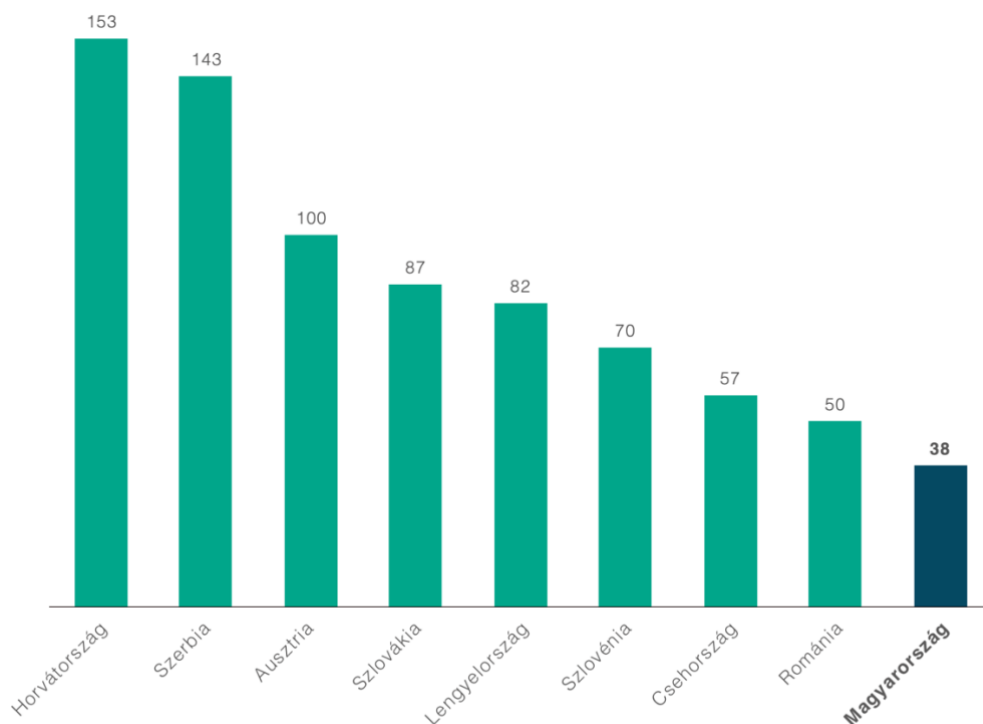

7. ábra: Játékoskeretek átlagéletkora regionális összehasonlításban, 2013-2018 (Forrás: transfermarkt.de, MLSZ szerkesztésében)

A fiatal játékosok vizsgálata után kiemelendő elemzési szempont a játékoskeretek átlagéletkorának regionális összehasonlítása. Ebből leszűrhető, hogy a horvátoknál van relatíve a legtöbb fiatal játékos a keretekben, mivel náluk a piaci modell fontos elemét képezi a 17-18 évesek kinevelése, amiből később 10-20 millió eurós eladásokat generálhatnak. Nálunk az öregedés jeleit lehet felfedezni, ami az eladás piaci kényszerének teljes hiányára utal. A 2017-2018-as szezonban 26,5 volt az átlagéletkor, amivel az a probléma, hogy 24-26 éves játékosokat már késő elkezdni kinevelni, az eladásuk pedig nehezen megvalósítható, ha jelentős profittermelés a cél. A tehetségeket korán kell felfedezni és elkezdni velük dolgozni az akadémiákon, beépíteni a csapatokba, ha jó áron értékesíteni akarják őket később a nemzetközi piacon. Nem véletlen az sem, hogy a magyar „U” válogatottak eredményei elmaradnak a magasabb játékperceket produkáló regionális riválisainktól.⁷⁷

⁷⁶ Muszbek, M. (2020)

⁷⁷ Balogh Renátó – Dajnoki Krisztina – Bácsné Bába Éva (2018): Miért beteg a magyar futball még mindig? – a magyar labdarúgás játékos piacának jellemzése, Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, XIII. évfolyam, 3–4. szám, pp. 105–117.

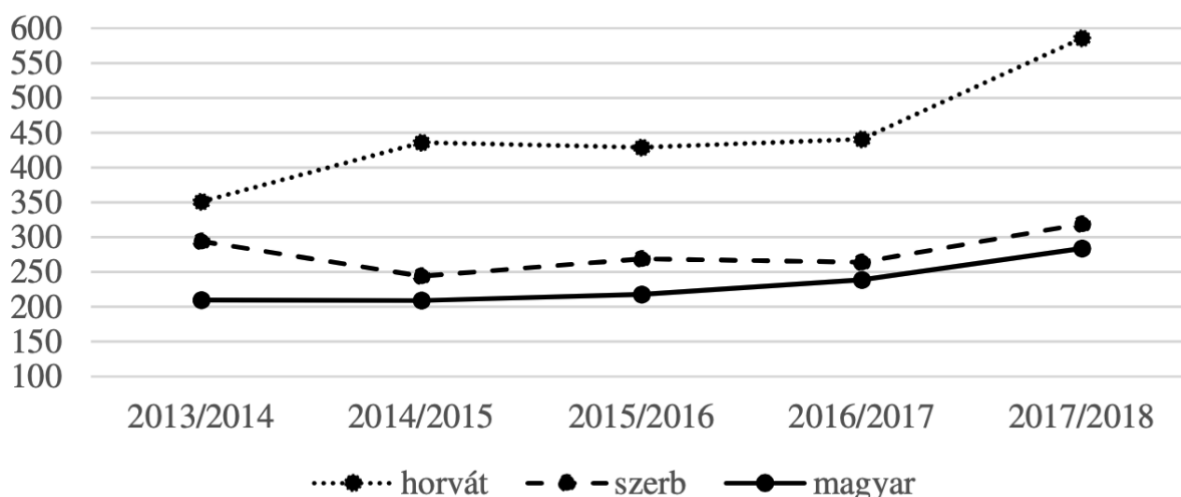

Légiósok az NB I-nél magasabban rangsorolt bajnokságokban

8. ábra: Légiósok száma az NB1-nél magasabban rangsorolt bajnokságokba, 2022 (Forrás: Magyar Labdarúgó Szövetség 1. Kiadás (2023): Professzionális futballkörkép pp. 64.)

De ha már megvizsgáltuk a fiatal magyar játékosokat az itthoni bajnokságban, akkor nézzük meg a légiósok szerepét, regionális összehasonításban. A 8.számú diagram megmutatja, hogy a fent szereplő országok hány légióst adnak az NB1-nél magasabban rangsorolt bajnokságokba. Ez alapján megint világos, hogy az utánpótlás-nevelésünk a leggyengébb a régióban, hiszen a vizsgált időpontban 38 játékosunk szerepelt Európában, magasabban rangsorolt bajnokságokban, ami nagyon kevés. Szlovénia majdnem a dupláját, Szlovákia pedig több, mint a dupláját adja hozzánk képest. Piacilag nem tudunk érvényesülni és eladni játékosokat külföldre, ami a menedzserek és klubvezetők negatív teljesítményét tükrözi.

Játékosok átlagos piaci értéke az elmúlt öt idényben (ezer euróban)

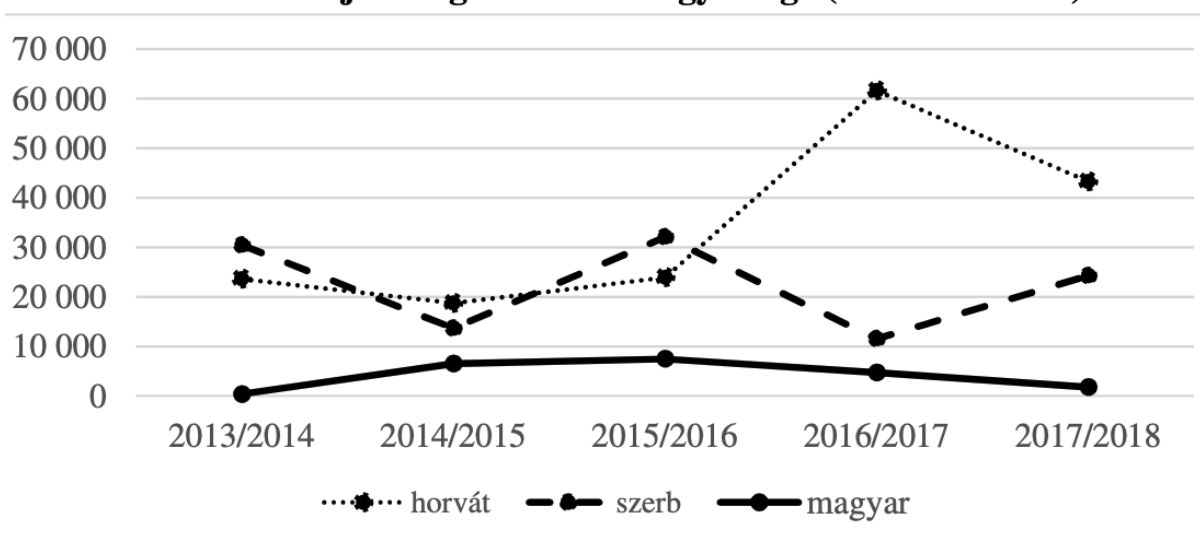
Forrás: transfermarkt.de

9. ábra: Játékosok átlagos piaci értéke regionális összehasonlításban, 2013-2018 (Forrás: transfermarkt.de, MLSZ szerkesztésében)

Egy ország ligájának egyik legjelentősebb fokmérője, a játékosok átlagos piaci értéke. Ez úgy mond „beárazza” a bajnokságban szereplő labdarúgókat. Magyarország esetében lassú, kis mértékű, de folyamatos növekedést láthatunk. Ez nyilván önmagában pozitív adat, viszont, ha megnézzük, hogy időközben mennyi pénz lett befektetve a magyar futballba, akkor arányosan nem lett jobb a helyzet jelentős mértékben. Ha az utolsó vizsgált szezon adatai mellé hozzávesszük a cseheket, akkor azt láthatjuk, hogy a magyar első ligás játékosok átlagos piaci értéke 425 ezer, míg a cseheké 613 ezer euró, azaz majdnem másfélszerese. Csehország azért a legjobb viszonyítási alap, mert népességre szinte ugyanakkora a két ország, másrészt pedig mindkét ország kommunista KGST tag volt. A különbség a két délszláv országhoz képest még szembetűnőbb.⁷⁸

⁷⁸ Balogh Renátó – Dajnoki Krisztina – Bácsné Bába Éva (2018): Miért beteg a magyar futball még mindig? – a magyar labdarúgás játékos piacának jellemzése, Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, XIII. évfolyam, 3–4. szám, pp. 105–117.

A bajnokságok transferegyenlege (millió euróban)

Forrás: transfermarkt.de

10. ábra: Bajnokságok transferegyenlege regionális összehasonlításban, millió euró értékben, 2013-2018 (Forrás: transfermarkt.de, MLSZ szerkesztésében)

Végül pedig nézzük meg a bajnokságok külfölddel szembeni transferegyenlegét. Ez a bajnokságok nettó exportját mutatja be a játékosértékesítésből. Ha ez a szám nullát vagy esetleg mínuszt mutat, akkor egyrészt vagy egy csúcsbajnokságról beszélünk (ez nálunk nincs így), másrészt látszik, hogy a vizsgált alanyok képtelenek egy feltörekvő bajnoksághoz szükséges piaci rendszer felépítésére, vagy ebben az esetben nem is szorulnak rá ezekre a forrásokra az állami támogatások miatt. Magyarország esetében az utolsó vizsgált szezonban még 3 millió euró volt a profit, ami egészen kedvező, bár meg se közelíti a szerbeket vagy a horvátokat. Viszont az ezt követő szezonok már mind jelentős mínuszokkal zártak. Ha az idei (2023/24) szezont nézzük, akkor 11,023 millió eurót generált a liga játékoseladásokból, míg 11,33 millió eurót költött új játékosokra. Ez összességében 307 ezer euró (jelenlegi árfolyamon 120 millió forint) mínuszt jelent, csapatonként 25 ezret (jelenlegi árfolyamon közel 10 millió forint). Összevetve ismét a csehekkel, elképesztő különbséget kapunk. A csehek idei (2023/24) szezonja eddig több, mint 17 millió euró transferprofitot termelt (jelenlegi árfolyamon 6,6 milliárd forint), csapatonként 1 millió eurót (jelenlegi árfolyamon 390 millió forint), csak a külhonba történő játékos (illetve a játékjog) eladásokból.⁷⁹

⁷⁹ Balogh Renátó – Dajnoki Krisztina – Bácsné Bába Éva (2018): Miért beteg a magyar futball még mindig? – a magyar labdarúgás játékos piacának jellemzése, Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, XIII. évfolyam, 3–4. szám, pp. 105–117.

Muszbek Mihálytól megkérdezték 2020-ban, hogy miért nem fejlődik ténylegesen a magyar labdarúgás. Ő elmondta a részletes véleményét melyben először három fő pontra tért ki: „nincs követendő konszenzusos cél; túl meghatározó a politikai befolyás; és személyi problémák vannak a rendszerben. „Ha nincs eredmény, feltesszük a rózsaszín szemüveget és keresünk valami lényegtelen dolgot, amelyre rámutatunk: lám, ebben javultunk. A feladatok végrehajtásának nincs személyi felelőse, azaz a sportban bármi előfordulhat – következmények nélkül. A legnagyobb hiba a számonkérés teljes hiánya. A közvélemény jelentősen alulinformált, a hozzáértő szakma kicsi. Így, ha sokszor mondják a hamisságot, az akár igaznak is tűnhet. A hiba a rendszer struktúrájából és gyakorlatából fakad. A célnélküliség, a könnyű, elkölthető közpénz, a valóság felismerésének teljes hiánya okozza az eredménytelenséget. A magyar labdarúgás elmúlt tíz esztendő állami eszközű és irányítású fejlesztése sajnos nem sikerült. A harc eredménytelen volt. Ez a csata most eredmény híján elveszett, de a háború hosszabb távon és változó eszköztárral még nyerhető. Markáns irányváltás, konszenzusos sport iparági cél megfogalmazása, piaci és közpénz alapú vegyes eszköztár és hozzáértő végrehajtó apparátus. Ebben kellene változtatni.”⁸⁰

6. Konklúzió és jövőkép

A magyar futball korszakain átívelő elemzés és vizsgálat tanulságul szolgálhat a jövőre nézve sok szempontból. A sportág belső problémáit és feszültségeit időben észre kell venni és elemezni, a külső tényezők negatív befolyásoló szerepét pedig redukálni kell a versenyképesség és sikeres fellépés fennmaradásának céljából. Véleményem szerint a rendszerváltás utáni vagy a jelenkori periódus is rávilágított arra, hogy a sport sikerei nem csupán a tehetségen és az elkötelezettségen múlnak, hanem számos külső és belső tényező együttes hatásán. A magyar labdarúgás hosszú távú, lassú, de trendszerű visszaesése azt is jelzi, hogy a korábbi sikerek nem automatikusan biztosítanak tartós jövőbeli sikerességet. A fenntartható fejlődés érdekében szükségesek a mélyreható strukturális változtatások, a fiatal tehetségekben rejlő potenciál kiaknázása, a szakmai munka modernizálása, egy szóval innováció. A tehetségfejlesztés egyik kulcsfontosságú eleme, hogy a fiatal tehetségek oktatását szorosan összekapcsoljuk az iskolarendszerrel, különösen a 6-12 éves korcsoport esetében. Létre kéne hozni egy központi szervezetet, amely a különleges tehetségek továbbfejlesztéséért felelne. Nem szabadna hagyni, hogy az edzők pénzt fogadjanak el a szülőktől annak érdekében, hogy a gyermekeiket előnyben részesítsék, hiszen ez kontraszelekcióhoz vezet. Javítani kell a szakemberek és edzők képzésén, hogy exportképes

⁸⁰ Muszbek, M. (2020)

szakvezetőket tudjunk kitermelni, akik nemzetközi tapasztalatot hozhatnak haza. A labdarúgó tehetséggondozásra fordított, olykor jelentős összegű finanszírozást gyakran nem sikerült hatékonyan felhasználni. Erről nem született ÁSZ jelentés, pedig ez a szervezet feladatai közé tartozik, hiszen jelentős állami plusz forrás kerül felhasználásra az elmúlt évtizedben. Ennek oka, hogy amikor ezek a források a rendszerhez kerültek, az elsődleges cél a nemzeti hálózat kialakítása és annak finanszírozása volt, ami azt eredményezte, hogy kevés pénz maradt a tehetségek tényleges fejlesztésére és versenyszerű előkészítésükre.

Emellett elengedhetetlen egy olyan sportpolitika kialakítása, amely képes elszigetelni a labdarúgást a politikai rendszer ráhatásától. Ez azt jelenti, hogy a labdarúgás irányításának és finanszírozásának átláthatónak, függetlennek és kiegyensúlyozottnak kell lennie, hogy a sportág fejlődése ne legyen kiszolgáltatva a politikai változásoknak és a rövid távú üzleti érdekeknek. A jövőbeni sikerek érdekében kulcsfontosságú a közösségi részvétel és a szurkolói bázis széles körű bevonása is. Meg kell tölteni a kihasználatlan stadionokat, fel kell kelteni a gyermekek és felnőttek érdeklődését egyaránt, minőségi futballal kell megmutatni nekik, hogy érdemes megvenni a jegyet a meccsre és kimenni szurkolni. Mindez a regionális lakossági érzéseket figyelembe véve – kisebb a türelem a migránsok iránt, mint Nyugat-Európában – csak nagyobb számú és hányadú hazai és főleg helyi játékosok nevelésével és beépítésével valósítható meg.

El kell hagynunk az ún. egycsapatos bajnoki modellt (a bajnoki címet kisajátítja egy olyan csapat, amely aztán a nemzetközi kupasorozatokból tesz extrabevételekre szert többi hazai versenytárshoz képest) és az igazságtalan versenyfeltételeket (bajnoki mérkőzések halasztása, több hazai pályán történő fellépés a riválisokkal szemben a háromfordulós bajnoki modell alapján) a hazai bajnokságban. Nem a Ferencvárost kell még jobban elszakítani a többi klubtól, hanem a többi klubot kéne szintre emelni, hogy ne csak egy magyar csapat szerepeljen nemzetközi színtéren. Több magyar fiatal tehetségnek kell lehetőséget adni a nagy csapatoknál, hogy később azokat értékesíteni tudják, másrészt pedig nem szabad folyton a légiósokra támaszkodni, hosszútávon nem egy működőképes modell.

Véleményem szerint három jövőkép realizálódhat a következő években, évtizedekben. Az egyik, hogy az állam a 2010 óta megszerzett legitimációval továbbra is közpénzből fog óriási támogatásokat kiosztani a kluboknak, ezáltal a csapatok nem lesznek rászorulva a játékos kitermelésből, jegybevételekből, nemzetközi kupaszereplésekből befolyó pénzre, tehát marad a motivátlanság, és a fejlődéshez szükséges célkitűzések nem kerülnek elő, emellett pedig a közbeszerzésekben nem érintett vállalkozók távol maradnak, pedig az

európai gyakorlat szerint nekik kellene a gerincet alkotniuk.⁸¹ Viszont ezzel fel tudjuk mutatni azt, hogy nem válnak fizetéseképtelenné a klubok, mint gazdasági társaságok, és van némi nemzetközi siker is az előző (2010 előtti) időszakhoz képest. A válogatott jó szereplésében lehet reménykedni, hiszen külföldi nevelésekkel, honosításokkal és jó taktikával elérhetünk eredményeket, például kijuthatunk az EB-re (a VB-re való kijutás azonban szinte reménytelen). Klubszinten a Ferencváros sikereket érhet el a nemzetközi szinten, de ezt csak a bajnokságot tudja megvalósítani, egy bizonyos szintig. Ettől függetlenül az első liga egésze nem javul. Nekünk is marad egy örökös bajnokságotunk, mint Bulgáriának vagy Szlovákiának.⁸²

A második lehetőség, hogy fokozatosan áttérünk a piaci modellre, amit például az osztrákok, norvégok, csehek, dánok, svájciak, horvátok, szerbek is csinálnak, és megjelennek az utánpótlásban a fiatal tehetségek, akiket értékesíthetünk, ezáltal pozitív transzferegylelet létrehozva a bajnokságban, másrészt külföldi tapasztalatokat szerezve az esetleges jövőbeli magyar válogatott játékosoknak. Ez a szemléletváltás elősegítheti a versenyképesség és a szakmai színvonal emelkedését, hiszen a kluboknak erősebb gazdasági alapokra kell helyezniük működésüket. Továbbá, a piaci modell átláthatóságot és felelősségre vonhatóságot eredményezhet a csapatok gazdálkodásában, ami növelheti a szurkolók és a szponzorok bizalmát. Ezáltal a kormány évről-évre csökkenthetné a jelentős állami támogatásokat, és ösztönözné a sportágat, hogy megálljon a saját lábán, az európai mintákat követve.

A harmadik lehetőség pedig, hogy az állam kivonul a labdarúgásból, mert nem fogja tudni fenntartani ezt a hatalmas mennyiségű pénzügyi támogatást, és azt mondja a labdarúgásnak, hogy önállósuljanak és innentől oldják meg ők a finanszírozást. Ehhez azonban meg kell teremteni a minimális piaci összeférhetetlenséget. Vezető vagy tulajdonos nem lehet sem kiemelt közszereplő, sem olyan vállalkozó, aki nagy tételben kap állami megrendeléseket. Ha ezt megvalósítjuk, futballklubjaink külföldi - arab, indiai, kínai, amerikai - tulajdonosokhoz is kerülhetnek, akik figyelnek majd az ifjúság menedzselésére és nemcsak átmenetileg vásárolnak és adnak el külföldi játékosokat.⁸³

⁸¹ Becsey Zsolt (2023): Drága-e nekünk a magyar futball? (<https://novekedes.hu/mag/draga-e-nekunk-a-magyar-futball>) (Letöltve: 2024.06.08.)

⁸² Becsey Zsolt (2023): Drága-e nekünk a magyar futball? (<https://novekedes.hu/mag/draga-e-nekunk-a-magyar-futball>) (Letöltve: 2024.06.08.)

⁸³ Becsey Zsolt (2023): Drága-e nekünk a magyar futball? (<https://novekedes.hu/mag/draga-e-nekunk-a-magyar-futball>) (Letöltve: 2024.06.08.)

Ez az út először teljes összeomlással járna és valószínűsíthető, hogy évekig kellene felépíteni a futballt, hogy regionálisan felzárkózzunk a többiekhez, viszont hosszútávon elképzelhető, hogy kifizetődő lenne a döntés (ez történt a délszláv és kelet-balkáni rendszerben és már hoz eredményt a cseheknél).

Ha azt szeretnénk, hogy a magyar labdarúgás újra elinduljon egy sikeresebb korszak felé, akkor biztosan mondhatom, hogy változtatni kell, mert jelenleg az látszik, hogy csak felületesebb látványelemekben léptünk előre, mint a honosítással és külföldi nevelésekkel ékesített válogatott, de szakmai elemekben jelentősen el vagyunk maradva.

7. Ábrajegyzék

1. ábra: NB 1-es klubok teljes bevétele, 2021-ben, millió forint értékben (Forrás: Magyar Labdarúgó Szövetség 1. Kiadás (2023): Professzionális futballkörkép pp. 18.).....	29
2. ábra: Csoportkörös szereplések az európai labdarúgókupákban, 1992-2021, regionális összehasonlításban (Forrás: Marosi Gergely (2021): UEFA-pénzből egyeduralom: lesz-e a Fradiból az NB I Sheriffje? https://privatbankar.hu/cikkek/vallalat/uefa-penzbol-egyeduralom-lesz-e-a-fradibol-az-nb-i-sheriffje.html).....	30
3. ábra: Egy klubra jutó átlagos Jegyárbevétel, 2021, ezer euróban mérve (Forrás: Magyar Labdarúgó Szövetség 1. Kiadás (2023): Professzionális futballkörkép pp. 20.)	34
4. ábra: Európai első osztályú ligák nézőszámai, 2021-2022 (Forrás: Magyar Labdarúgó Szövetség 1. Kiadás (2023): Professzionális futballkörkép pp. 91.).....	35
5. ábra: A magyar NB1-es klubok stadionkihasználtsága, 2021-2022 (Forrás: Magyar Labdarúgó Szövetség 1. Kiadás (2023): Professzionális futballkörkép pp. 96.).....	37
6. ábra: U21-es hazai játékosok játszott játékkerceinek száma összevetve a regionális országokkal, 2019-2022 (Forrás: Magyar Labdarúgó Szövetség 1. Kiadás (2023): Professzionális futballkörkép pp. 62.)	39
7. ábra: Játékoskeretek átlagéletkora regionális összehasonlításban, 2013-2018 (Forrás: transfermarkt.de, MLSZ saját szerkesztése).....	41
8. ábra: Légiósok száma az NB1-nél magasabban rangsorolt bajnokságokba, 2022 (Forrás: Magyar Labdarúgó Szövetség 1. Kiadás (2023): Professzionális futballkörkép pp. 64.)	42
9. ábra: Játékosok átlagos piaci értéke regionális összehasonlításban, 2013-2018 (Forrás: transfermarkt.de, MLSZ saját szerkesztése).....	43
10. ábra: Bajnokságok transzferegyenlege regionális összehasonlításban, millió euró értékben, 2013-2018 (Forrás: transfermarkt.de, MLSZ saját szerkesztése).....	44

8. Irodalomjegyzék

1. 4MECH702 Udhaya Kumar V (2023): The history of "FIFA" (<https://vocal.media/cleats/the-history-of-fifa>)
2. Balogh Renátó – Dajnoki Krisztina – Bácsné Bába Éva (2018): Miért beteg a magyar futball még mindig? – a magyar labdarúgás játékos piacának jellemzése, Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, XIII. évfolyam, 3–4. szám, pp. 105–117.
3. Becsey Zsolt (2013): Gondolatok a magyar labdarúgás könyvtárában, Polgári Szemle, 9. évfolyam, 3–6. szám, pp. 294-306.
4. Becsey Zsolt (2023): Drága-e nekünk a magyar futball? (<https://novekedes.hu/mag/draga-e-nekunk-a-magyar-futball>)
5. Budai Balázs (2020): Muszbek Mihály: az állam elvesztette a magyar labdarúgás tízéves háborúját, Hírklikk (<https://hirklikk.hu/kozelet/muszbek-mihaly-az-allam-elvesztette-a-magyar-labdarugas-tiz-eves-haborujat/366928/>) (Muszbek, M. 2020, interjú)
6. Csillag Péter (2018): Kádár János és a futball, Rubicon, (pp. 80-87.)
7. dr. Aján, T., & Némethné Móra, A. (2006). - Sportdiplomácia. Nyíregyháza: Nyíregyházi Főiskola.
8. Eduard Holdis (2024): Inside the Politicised World of Hungarian Football (<https://breakingthelines.com/historical/inside-the-politicised-world-of-hungarian-football/>)
9. Erhard (2023): Európai futball szövetség (<https://bazfoci.hu/europai-futball-szovetseg/>)
10. Fekő Ádám (2023): A honosított külfödiekre építene a magyar foci, Magyar Narancs (<https://magyarnarancs.hu/sport/a-honositott-kulfodiekre-epitene-a-magyar-foci-262724>)
11. Garamvölgyi Bence (2022): A sportdiplomácia értelmezése és gyakorlata Magyarországon a 2010 és 2020 közötti időszakban (pp. 1.)
12. Géza Vincze, Balázs Fügedi, Henriette Dancs and József Bognár (2008): The effect of the 1989-1990 political transition in Hungary on the development and training of football talent, Semmelweis University, Faculty of Physical Education and Sport Science, Budapest, Hungary, (pp. 50-57.)

13. Goal.com (2022): Ki találta fel a futballt? - a gyönyörű játék eredete (<https://www.goal.com/hu/hirek/ki-talalta-fel-a-futballt-a-gyonyoru-jatek-eredete/blt2ad55aeb3cf5ddcd>)
14. Győri Szabó Róbert (2019): Futball és politika a 20. századi Magyarországon (pp. 126-133.)
15. Győri Szabó Róbert (2019): Futball és politika a 20. századi Magyarországon (pp. 143-144.)
16. Haszán Zoltán (2018): Horthy, Kádár és Orbán közös szenvedélye (<https://444.hu/tldr/2018/09/22/horthy-kadar-es-orban-kozos-szenvedelye>)
17. Haszán Zoltán (2020): Muszbek: A magyar labdarúgó-bajnokság tragédiája a Puskás Akadémia NB I-es részvétele, Magyar foci (<https://444.hu/2020/09/27/muszbek-a-magyar-labdarugo-bajnoksag-tragediaja-a-puskas-akademia-nb-i-es-reszvetele>) (Muszbek, M. 2020, interjú)
18. Hédi, C. (2012). – Sportdiplomáciai eredmények a magyar egyetemi-főiskolai sportban 1987-2011. 42. Mozgásbiológiai Konferencia, SE TSK, 41-42.
19. Ishaan Tharoor, The Washington Post (2015): How FIFA became the world's most powerful and loathed sports organization (<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/05/27/how-fifa-became-the-worlds-most-powerful-and-loathed-sports-organization/>)
20. Kalapos Mihály (2023): Muszbek Mihály: közpénzből stabil a magyar foci és ezt elfogadta a társadalom, Infostart/Inforádió (<https://infostart.hu/sport/2023/11/13/muszbek-mihaly-kozpenzbol-stabil-a-magyar-foci-es-ezt-elfogadta-a-tarsadalom>) (Muszbek, M. 2023, interjú)
21. Kardos Ernő (2023): Miért üresek a labdarúgó-stadionok lelátói?: Beszélgetés Muszbek Mihály sportközgazdásszal. Élet és Irodalom, LXVII. évfolyam, 38. szám (<https://www.es.hu/cikk/2023-09-22/kardos-erno/miert-uresek-a-labdarugo-stadionok-lelatoi.html>) (Muszbek, M. 2023, interjú)
22. Kovács, M. (2017) - Soft power – Puha hatalom, Puha befolyásolás, Puha erő. Forrás: Debrecenbar: <https://debrecenbar.wordpress.com/2017/01/16/soft-power-puha-hatalom-puhabefolyasolas-puha-ero/>
23. L. Pap István (2018): Emlékezzünk a régiekre, Rubicon, (pp. 4-13)

24. Madalin Necsutu (2021): Football as Tool of Soft Power in Hungary's Hands (<https://balkaninsight.com/2021/09/27/football-as-tool-of-soft-power-in-hungarys-hands/>)
25. Magyar Nemzet (2020): Hetven éve ezen a napon borult gyászba Brazília (<https://magyarnemzet.hu/sport/2020/07/brazilia-1950-labdarugo-vilagbajnoksag-8387478>)
26. Magyarválogatott.hu (n.d.): Az Aranycsapat Kora 1945-1956 (<https://magyarvalogatott.hu/tortenelem/aranycsapat>)
27. Mandela, N. (2000). - Laureus World Sports Awards
28. Marosi Gergely (2021): UEFA-pénzből egyeduralom: lesz-e a Fradiból az NB I Sheriffje? (<https://privatbankar.hu/cikkek/vallalat/uefa-penzbol-egyeduralom-lesz-e-a-fradibol-az-nb-i-sheriffje.html>)
29. Miklós Hadas (2000): Foot ball and Social Identity: The Case of Hungary in the Twentieth Century, *The Sports Historian*, 20:2, 43-66
30. MLSZ (2015): Az Aranycsapat legendája (<https://www.mlsz.hu/hir/az-aranycsapat-legendaja>)
31. Múlt-kor, Történelmi Magazin (2010): Labdarúgó világbajnokságok és állambiztonság a Kádár-korszakban (https://m.mult-kor.hu/20100625_labdarugo_vilagbajnoksagok_es_allambiztonsag_a_kada rkorszakban)
32. Murray, S. (2012). - Sports-Diplomacy: a hybrid of two halves. *Diplomacy & Statecraft*, vol. 23, no. 3, 576–593.
33. Olimpia.hu (MOB-média) (2023): 100 éve született Csanádi Árpád (<https://olimpia.hu/hirek/100-eve-szuletett-csanadi-arpad>)
34. Pascal Boniface (2002): Football as a factor (and a reflection) of International Politics (<https://www.sciencespo.fr/ceri/sites/sciencespo.fr.ceri/files/artpb.pdf>)
35. Puskás intézet.hu (2023): Barcs Sándor és a labdarúgás (<https://www.puskasintezet.hu/hir/Barcs-Sandor-es-a-labdarugas>)
36. Reference for business.com (n.d.): Fédération Internationale de Football Association - Company Profile, Information, Business Description, History, Background Information on Fédération Internationale de Football Association (<https://www.referenceforbusiness.com/history2/68/F-d-ration-Internationale-de-Football-Association.html>)

37. Sipos, P. (2003). - Az MDP sportpolitikája 1949-1954. História, 25. (8-9), 16-20.
38. Soccer-academy.net (n.d.): The beginning of FIFA history...
(https://www.soccer-academy.net/fifa-history.html#google_vignette)
39. Takács Tibor (2014): Kádár csapata és az állambiztonság, II. lapszám (pp. 1-8.)
40. Thac (2015): Futball és történet: A Kádár-korszak futballtérképe
(https://futballtortenet.blog.hu/2015/09/28/a_kadar-korszak_futballterkepe)
41. Tóth Gergely, Ághassi Attila (2023): Brutális beavatkozás a fociba – mire juthat a szaúdi futballálom? (<https://telex.hu/sport/2023/08/24/szaud-arabia-foci-befektetes-pif-orszagimazsv>)
42. Transfermarkt.de: Európai kupasorozatok adatlapja 2010-2024.
(https://www.transfermarkt.com/uefa-europa-league/startseite/pokalwettbewerb/EL?saison_id=2022)
43. Transfermarkt.de: Magyar labdarúgó válogatott adatlapja 1966-2024.
(https://www.transfermarkt.com/hungary/kader/verein/3468/plus/0/galerie/0?saison_id=2023)
44. UEFA.com (2005): 1954-1962: Birth of UEFA
(<https://www.uefa.com/news-media/news/01ab-0f84767887e4-8b1a9f4c41b2-1000--1954-1962-birth-of-uefa/>)
45. Varga T. Róbert (2024): NB I: 65 százalék közpénz
(https://nepszava.hu/3226354_nb-i-futball-magyarorszag-kozpenz-muszbek-mihaly) (Muszbek, M. 2024, interjú)

